

AKÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

DIPLOMAT

Heydər Əliyev

№ 33 (545) 01 - 07 Sentyabr, İlon sal. il 2023
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Həjaye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.

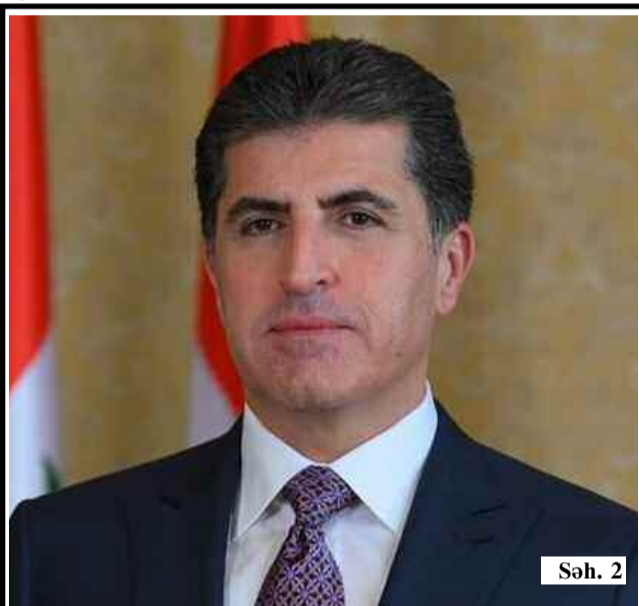
Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddin Eləglu

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev Rusiya XİN-in Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinin normalaşdırılması üzrə xüsusi nümayəndəsini qəbul edib

Səh. 2

Nêçîrvan Barzanî: Pêwîstiya Kerkûkê bi cîbicîkirina yasa û destûrê heye

Səh. 2

Serok Barzanî pêşwazî li Serokê Hevpeymaniya Siyade ya Iraqê kir

Səh. 12

Hoşyar Zêbarî: Dema wê hatiye ku dadgeheke destûrî ya bihêz bê avakirin

Səh. 12

Şaxewan Ebdullah: Me ji 30 ciwanên Kerkûkê 26 ciwan azad kirin

Səh. 11

Pêşewa Hewramanî: Hikûmeta Iraqê siyaseta birçîkirinê li dijî Herêma Kurdistanê dimeşîne

Səh. 8

Serokwezîr Mesrûr Barzanî: Biryara îro ya Dadgeha Federalî pêkenok e

Prezident İlham Əliyev Slovakiya parlamenti sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Serok Barzanî təkildarî Kerkûkê: Dê berdêlên giran ên rijandina xwîna zarokên me hebin

Qədim kürd əlifbası

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ" ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Səh. 3

Gələcəyin nurlu olsun, Laçınım... Xeyir-dua

Səh. 13

İlham Ehmed li ser şerê Dêrezorê: Îran û Sûriye van aloziyan derdixin

Səh. 20

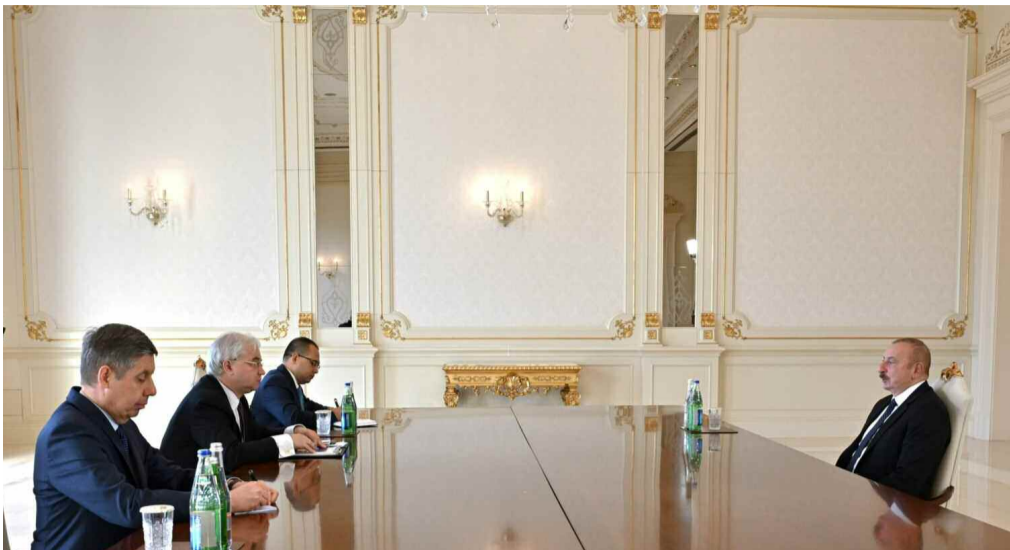
"Истинный сын Ирака": в Ираке появилась надежда на светлое будущее

Səh. 7

GİLEYLİYƏM DÜNYADAN

Prezident İlham Əliyev Rusiya XİN-in Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinin normalaşdırılması üzrə xüsusi nümayəndəsini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev sentyabrın 5-də Rusiya Federasiyasının Xarici İşlər Nazirliyinin (XİN) Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinin normalaşdırılması üzrə xüsusi nümayəndəsi İqor Xovayevi qəbul edib. Görüşdə regionda

vəziyyət, Ağdam-Xankəndi və Laçın-Xankəndi yollarının açılması barədə müzakirələr aparıldı. Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin erməni əhalisinin nümayəndələrinin reintegrasiya məsələləri ilə bağlı müzakirələrin aparılması üçün paytaxt Bakıya və ölkəmizin digər şəhər-

lərinə dəvət olunmasına baxmayaraq, onların bundan imtina etdiklərini diqqətə çatdırdı. İqor Xovayev Rusiyanın Azərbaycan ilə Ermənistan arasında münasibətlərin normalaşdırılması və regionda davamlı sülhün təmin olunması üçün səylərini bundan sonra da davam etdirəcəyini bildirdi.

Prezident İlham Əliyev Slovakiya parlamenti sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev sentyabrın 5-də Slovakiya parlamentinin sədri Boris Kolların rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib. Söhbət zamanı ikitərəfli əlaqələrin inkişafından məmnunluq ifadə olundu, energetika sahəsində əməkdaşlığın çox yaxşı səviyyədə olduğu qeyd edildi. Bu baxımdan Slovakiyanın "Həmrəylik Halqası" STRING layihəsində iştirakı əlaqələrimizin inkişafında çox mühüm hal kimi dəyərləndirildi. Slovakiya nümayəndə heyətinin işğaldan azad edilmiş ərazilərimizə səfər edəcəyi məmnunluqla qeyd olundu və bunun həmin ərazilərdə həy-

ata keçirilən genişmiqyaslı yenidənqurma və bərpa işləri ilə yaxından tanışlıq üçün yaxşı imkan yaradacağı bildirildi. Ağdam rayonunun Baş Qərvənd kəndində Slovakiya tərəfindən həyata keçiriləcək "Smart village" – "Ağıllı kənd" layihəsinin önəmi vurğulandı.

Görüşdə Slovakiyanın Azərbaycan-Avropa İttifaqı əlaqələrinin inkişafına töhfə verdiyi bildirildi.

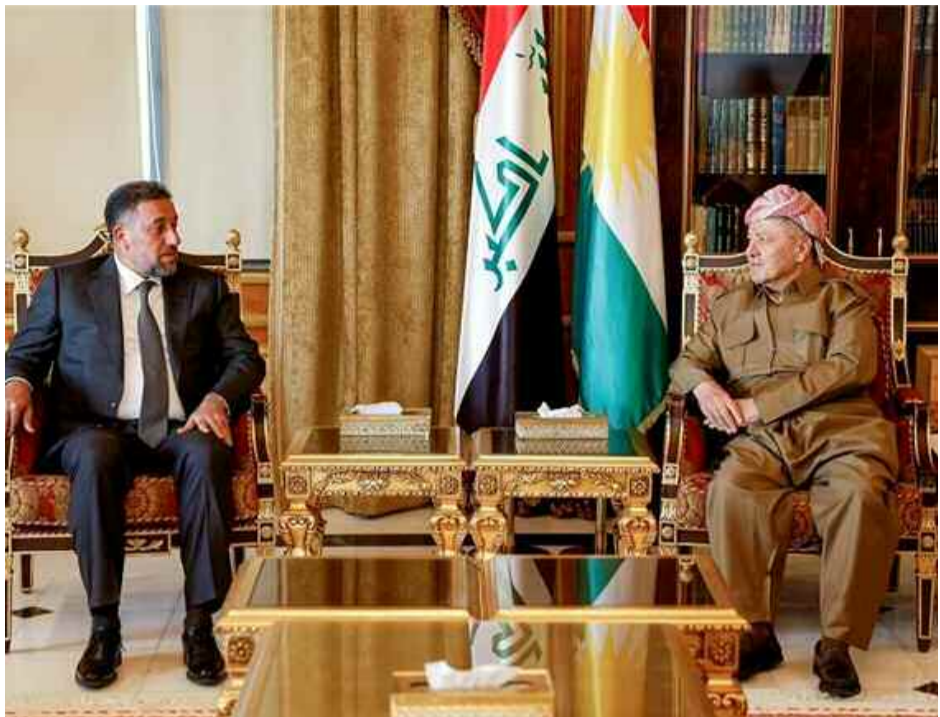
Parlamentlərarası əməkdaşlıq məsələsinə toxunularaq Boris Kolların geniş nümayəndə heyəti ilə ölkəmizə səfərinin bu sahədə əməkdaşlığın genişləndirilməsi işinə töhfə verəcəyinə əminlik ifadə olundu.

Serok Barzanî pêşwazî li Serokê Hevpeymaniya Siyade ya Iraqê kir

Serok Barzanî pêşwazî li Serokê Hevpeymaniya Siyade Xemîs Xencer

Di hevdîtinê de li ser rewşa siyasî ya Iraqê û pêwendiyên navbera Herê-

kir û di hevdîtinê de li ser rewşa siyasî ya Iraqê û pêwendiyên navbera Herêma û Iraqê danûstandina fikr û ramanan hat kirin.

Îro Çarşema 6ê Îlona 2023an, Serok Barzanî li Selahedîn pêşwazî li Serokê Hevpeymaniya Siyade Xemîs Xencer kir.

ma Kurdistanê û Iraqa Federal danûstandina fikr û ramanan hat kirin.

Geşedan û bûyerên van demên dawî yên li Kerkûkê û sedemên wê, mijareke din a vê hevdîtinê bû û her du aliyan nîgeraniya xwe li ser rewşa Kerkûkê û pêwîstiya çareserbûna bîlez a kêşeyan ragihandin. **KDP.info**

Nêçîrvan Barzanî: Pêwîstiya Kerkûkê bi cîbicîkirina yasa û destûrê heye

Serokê Herêma Kurdistanê derbarê rewşa ewlekariya Kerkûkê de daxuyaniyek belav kir û tê de ragihand, pêwîstiya bajêr bi cîbicîkirina yasa û destûrê heye û bi ti awayî

dike, "Di dema ku em bi nîgeraniyeke mezin li van aloziyên ewlehiyê dinêrin û rewşê ji nêz ve dişopînin, em bi tundî gulebarankirin û destdirêjahiya bi çekan li dijî xwepêşanderên sivîl

pêwîstî bi karên neyasayî yên zêdetir nîne.

Serokê Herêma Kurdistanê di daxuyaniya xwe de ragihand, "Girtina rêya Hewlêr-Kerkûkê di 6 rojên borî de neyasayî bû, mixabin heta niha jî ev kiryara neyasayî ji aliyê rêveberiya Kerkûkê ve nehatiye rakirin! Kerkûk pêwîstiya wê bi cîbicîkirina yasa û destûrê heye û bi ti awayî pêwîstî bi karên neyasayî yên zêdetir nîne."

Nêçîrvan Barzanî dibêje: "Piştî ku îdareya Kerkûkê bi ti awayî dawî bi karî neanî ku bandor li ser jiyana rûniştvanên bajarê bi giştî dikir, lê mixabin bi tundî bersiva wan hate dayîn û gencek şehîd bû û çend kes jî birîndar bûn."

Serokê Herêma Kurdistanê tekez

şermezar dikin. Çêkirina aloziyan û têkdana ewlehiyê li Kerkûkê, metirsîyeke cidî li ser pêkvejiyan, ewlehî û aramiyê çêdike."

Herwiha got: "Pêwîst e aliyên peywendîdar ên hikûmeta Iraqa Federal demildest tedbîrên pêwîst werbigirin û erkê hêzên ewlehiyê ye ku bê cudahî ewlehiya hemû pêkhatiyên Kerkûkê biparêzin û kesên teqe kirine rûbirûyê yasayê bikin."

Serokê Herêma Kurdistanê got jî: "Berpîrsiyariya hemû aliyane ku aramî û ewlehiyê biparêzin û bi ti egerekê rê nedin rewşa ewlekariya Kerkûkê û parêzgehê aloz bibin. Divê her kes xwe bigire, rê bîst vekirin û aramî û jiyana asayî ji bo welatîyên Kerkûkê vegere." **KDP.info**

Niyazi Bayramov Qərbi Azərbaycan İcmasının Gəncə üzrə yeni təyin olunmuş nümayəndəsi ilə görüşüb

Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramov Qərbi Azərbaycan İcmasının müvafiq əmri ilə Gəncə şəhəri üzrə yeni təyin olunmuş nümayəndəsi professor Mübariz Yusifovla görüşüb. Görüşdə YAP Gəncə şəhər təşkilatının sədri və Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısı Aparatının məsul əməkdaşları iştirak ediblər.

Niyazi Bayramov bildirib ki, Qərbi Azərbaycan İcması soydaşlarımızın hüquqlarını müdafiə edən leqal təmsilçi kimi onların öz yurd-yuvalarına qayıtmaları istiqamətində beynəlxalq miqyasda uğurlu fəaliyyət göstərir. Şəhər rəhbəri onu da qeyd edib ki, hazırda "Qərbi Azərbaycan TV" adı

altında internet televiziya kanalı yayımlanır ki, burada Qərbi Azərbaycan həqiqətlərinin təbliğinə geniş yer ayrılıb. İcmanın Gəncə şəhəri üzrə yaranan nümayəndəliyinə müvafiq dəstək göstəriləcəyini vurğulayan Niyazi Bayramov professor Mübariz Yusifova işlərində uğurlar arzulayıb.

Mübariz Yusifov öz növbəsində görüş üçün şəhər rəhbərinə təşəkkürünü bildirib. O qeyd edib ki, İcmanın yerli nümayəndəsi kimi şəhərdə yaşayan Qərbi azərbaycanlılar arasında qayıdış hüququnun təşviqi və onların adət-ənənələrinin, folklorunun, mədəni dəyərlərinin təbliği istiqamətində yerli səviyyədə fəaliyyət həyata keçirəcək.

Qeyd edək ki, Qərbi Azərbaycan İcması — Ermənistan ərazisindən kütləvi şəkildə deportasiya olunmuş azərbaycanlıların və onların varislərinin ictimai-mədəni birliyinə nail olmaq üçün yaradılan birlikdir.

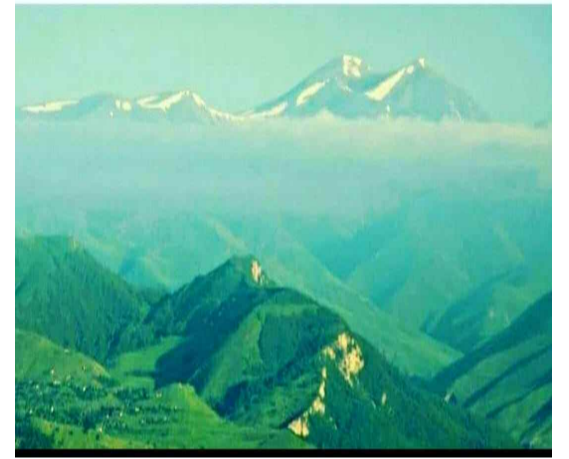

Xuraman
Camalqızı

Gələcəyin nurlu olsun, Laçınım... Xeyir-dua

Xəyalımın bənd aldığı şəhərsən,
Yenə həmin bildiyimiz təhərsən,
İşıqlısan, umudlusan, səhərsən,
Gələcəyin nurlu olsun, Laçınım...!!

Köç ha köçdən bəlli olur sədaqət,
İllər keçsin... qorunubdu ləyaqət,
Sənə vurğun, sənə səvgi məhəbbət ..
Gələcəyin nurlu olsun, Laçınım...!!

Quran qürur, yaradana şükürlər,
Ucaldırlar, yaraşanı tikirlər,
Dəyərlənin ən sanballı fikirlər,
Gələcəyin nurlu olsun, Laçınım...!!

Laçın, sənin oğulların seçilir,
Keçilməyən uca dağlar keçilir,
Sənə qarşı kim dayansa, kiçilir,
Gələcəyin nurlu olsun, Laçınım...!!

Hər kəndin öz gözləri yol çəkən var,
Qovuşmayıb, koksünə dərd əkən var,
Son nəfəsdə torpaq deyib çökən var..
Gələcəyin nurlu olsun Laçınım...!!

Dağ çiçəyi asan solmaz, bəllidi,
Hər tərəfi, rəngarəngdi, güllüdü,
Daş yaddaşlı, elə qədim ellidi,
Gələcəyin nurlu olsun, Laçınım...!!

Laçın şəhərinə 14-cü mərhələdə daha 13 məcburi köçkün ailəsi yola salındı

2023-cü il 29 avqust tarixdə Bakıdan Laçın şəhərinə 14-cü mərhələdə daha 13 məcburi köçkün ailəsi yola salınmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin, ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyeva ilə birlikdə işğaldan azad edilmiş ərazilərə davamlı səfərləri, həmin ərazilərdə aparılan yenidənqurma və bərpa işləri, əhalinin öz doğma yurd-yuvalarına qayıdışı bütün məcburi köçkünlər kimi laçınlılar tərəfindən də minnətdarlıq hissi ilə qarşılıdır.

Prezident İlham Əliyevin işğaldan azad olunmuş Laçın rayonu ərazisinə 7 dəfə səfər etməsi, sonuncu səfəri zamanı - 2023-cü ilin 27 və 28 may tarixlərində Laçın şəhərinə qayıdan əhali ilə görüşü və onlara mənzillərin açarlarını təqdim etməsi bütün Laçın rayon sakinlərinin yaddaşında həmişə ən xoş xatirələrlə xatırlanacaq.

Əraziləri işğaldan azad olunmuş rayon sakinlərinin öz əzəli yurdlarına Böyük Qayıdışını təmin edəcək

Dövlət Proqramına əsasən 2023-cü ildə Laçın şəhərinə 700 ailənin, rayonun Zabux və Sus kəndlərinə isə 800-dən çox sakinin köçürülməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu baxımdan sakinlərin mənzilləri müasir dizaynla tikilərək yenidən bərpa edilmiş, ərazidə müasir tələblərə cavab verən infrastruktur yaradılmışdır.

2023-cü il 29 avqust tarixdə, şəhər saatlarında Laçın şəhərinə əhalinin qayıdışı çərçivəsində 14-cü mərhələdə Laçın şəhərindən olan

daha 13 ailə, 52 nəfər Bakı şəhərindən Laçın şəhərinə yola salındı.

Vətənə qayıdışın sevincini yaşayan laçınlılar işğal altında olan torpaqlarımızı qısa müddətdə işğaldan azad edərək, dövlətimizin ərazi bütövlüyünü bərpa etməklə onların öz ata-baba yurdlarına qayıtmasına şərait yaratdığına görə Ölkə Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevə tükənməz minnətdarlıqlarını bildirirlər.

Rayon rəhbəri Müstəqim Məmmədov şəhər 5 nömrəli tam orta məktəbinin tikintisi və Tərtər Peşə məktəbinin əsaslı təmiri ilə tanış olub

Tərtər Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Müstəqim Məmmədov şəhər 5 nömrəli tam orta məktəbinin tikintisi və Tərtər Peşə Məktəbində aparılan əsaslı təmir işləri ilə tanış olub və hər iki məktəbin kollektivi ilə görüşüb.

Tərtər Peşə Məktəbinin direktoru Əli Babayev rayon rəhbərinə təmir barədə ətraflı məlumat verib. Bildirib ki, məktəbin 5 mərtəbəli tədris binası 1964-cü ildən fəaliyyət göstərməsinə baxmayaraq heç vaxt əsaslı təmir olunmayıb, yardımçı binalar köhnə tikililər olduğundan böyük əksəriyyəti qəzalı vəziyyətdə

idi. Uzun illər məktəbdə məcburi köçkünlər məskunlaşdığı üçün məktəb öz görkəmini tamamilə itirmişdi.

Artıq Elm və Təhsil Nazirliyinin xətti ilə "FH" MMC şirkəti məktəbdə əsaslı təmir işləri yekunlaşmaq üzrədir. Məktəbin 1, 2, 3-cü mərtəbələri tədris, 4 və 5-ci mərtəbələri isə yataqxana üçün nəzərdə tutulub.

Qeyd edək ki, yeni tədris ilində məktəbdə 300 nəfər tələbə tədris keçməklə müxtəlif peşələrə yiyələnəcəklər. Hazırda Tərtər Peşə Məktəbində 22 nəfər-14 ixtisas fənn müəllimi, 8 nəfər isə istehsalat təlim ustası işləyir.

İcra başçısı sonra şəhər 5 olub. O, qeyd edib ki, 1974-cü ildə tikilmiş 5 nömrəli tam orta

məktəb 44 günlük vətən müharibəsi zamanı erməni təxribatçılarının yaşayış məntəqələrimizi atəşə tutması nəticəsində dağılmışdır. Təhsil Nazirliyi tərəfindən tikilən 360 şagird-yerlik yeni məktəb binası "Bilik Günü"ndə istifadəyə verilecək.

Hər iki məktəbin kollektivi rayon rəhbəri ilə görüşdə Tərtər rayonunda təhsilə, onun maddi- texniki bazasının gücləndirilməsinə göstərilən diqqət və qayğıya görə möhtərəm cənab prezident İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya öz minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Kürtler, Kuzeyde Azerbaycan'dan, doğuda Hazar Denizi, Fars ve Huzistan'ı kapsayan Güney Batı İran'a, güneyde Basra Körfezi'nden, batıda ise Fırat Nehri'ne kadar uzanan coğrafyanın en kadim sakinleri arasında yer almaktadırlar. Mezopotamya'nın kadim sakinleri Kürtlerin adı, dili ve ana vatanları hakkında çağlar boyunca farklı tezler ileri sürülmüştür. Fakat bu tezler çoğu zaman efsanelere dayanan ve mitolojileri bile aşan hurafelere vardırılmıştır.

Modern çağ akıl, bilim ve kritiğin öncelendiği bir yüzyıl olması hasebiyle bu tür tezlerle itibar etmemeyi aksine bilimsel yöntemlerle bu ulusun tarihini, dilini ve etnografyasını ortaya koymayı zorunlu kılan bir çağdır. İşte bu etkenlerden hareketle Kürtlerin kökeni, anavatanı ve dili üzerinde yaptığımız araştırmalar sonucunda önemli sonuçlara ulaştık.

Tabii ki sosyal bilimler durağan değil aksine sürekli bir devinimi bünyelerinde barındırırlar. Ulaşılan neticeler kesin konuşmak için yeterli olmamakla birlikte bu alanda yeni çalışmaya zemin oluşturulması açısından temel görevi görmektedir. Öte yandan Kürdolojinin anaprobemleri arasında da yer alan bu konulara katkı sunmak düşüncesiyle bu çalışma kaleme alınmıştır. Konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar yahut ileri sürülmüş tezler ve tartışmalar üzerinde durmaktan ziyade ele geçen materyali yarı işlenmiş bir şekilde konunun muhataplarına sunuyoruz.

Kürtlerle ilgili yazıldığı bilinen en eski eser Ebu'l-Hasan el-Medaini (ö. 840) tarafından kaleme alınmış ve İslam'ın yayılmaya başladığı dönemde, Kürtler ve İslam ordusu arasında meydana gelmiş olan savaşları anlatan el-Qila' wel-Ekrad (Kaleler ve Kürdler) isimli eserdir.1 Günümüze ulaşmayan bu eserden Taberi yararlanmıştır.

Kürtler hakkında yazılan en eski eserlerden biri de Tarih, Botanik, Dil ve Astronomi gibi bilimlerde derin bilgiye sahip olan Ebu Hanife ed-Dînewerî (ö. 895)'ye aittir. Dînewerî, Ensabu'l-Ekrad (Kürtlerin Soykütüğü) isimli eserinde Kürtlerin kökeni ve soyu ile ilgili araştırmalarını bir araya getirmiştir. Eserin varlığı ise kendisinden çok sonra yaşamış yazarlar tarafından yapılan alıntılar sayesinde öğrenilmiştir.2 Henüz herhangi bir nüshası günümüze ulaşmayan bu eserin, Kürtlerin kökeni ve dillerine dair önemli bilgileri içerdiği muhakkaktır. Rus Oryantalist Romaskevic yaptığı araştırmalar sonucunda Saint-Petersburg Asya Müzesi'nde Risaletu Ensabi'l-Ekrad isimli bir eser gördüğünü söylemesine rağmen bunun kime ait olduğunu kaydetmez.3

Bu başlık altında Muhammed Efendi eş-Şehrezori (ö. 1667) tarafından bir eserin kaleme alındığı bilinmektedir.4 Romaskevic'in bahsettiği yazmanın bu yazara ait olma ihtimali ile beraber Dînewerî'ye ait olması da mümkündür. Bu elyazması incelendikten sonra konu netliğe kavuşacaktır. Şehrezori, ayrıca Arapça bir Kürt Tarihi kaleme aldı. Tarixu Kurdistan adını taşıyan bu eser Irak'ın Samerra kentindeki Askeriyyin Kütüphanesi'ndedir. 1113/1701 yılın-

da kopya edilmiş olan nüsha 270 varak 540 sayfadır.5

Kürtler hakkında eserlerinde yer veren en eski yazarlara gelince bunlar arasında muhakkak ki Mesudi ilk sıralarda yer alır. Nitekim o Murucu'z-Zehab we Ma'dinu'l-Cevahir ve et-Tenbih we'l-İşraf isimli eserlerinin her ikisinde de Kürtlere yer vermiştir.6

'Kürtlerin soyları ve kollarına gelince; insanlar onların kökeni konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Bir görüşe göre Dahhak isimli kralın sırtında yılan benzeri iki tane çıkıntı çıkmıştı. Bu yılan benzeri çıkıntılar sadece insan beyniyle besleniyordu. Dahhak bu uğurda çok sayıda Fars öldürdü. Dahhakın veziri hergün bir erkek ve bir koç kesiyor, beyinlerini birbirine karıştırıyor ve Dahhakın sırtındaki bu iki yılan benzeri çıkıntıya sürüyordu. Kurtulanlar da dağlara kaçıyorlardı. Burada yalnız başlarına yaşamaya başladılar ve çoğaldılar. İşte Kürtlerin kökeni bu olaya dayanır. İşte Kürtler dağlara kaçan bu insanların soyundandırlar. Zamanla kollara ayrıldılar.'7

Mesudi, Kürtlerin kökeni ile ilgili olarak ileri sürülen bütün görüşleri kaydettikten sonra kendi görüşünü de söyler. 'Kürtlerin kollarına gelince ise bunlar Dînewer ve Hemedan şehirleri arasındaki bölgede yaşayan Şohcan, Azerbaycan bölgesindeki Kinkewer bölgesindeki Macurdan, Hezbaniler, el-Cibal denilen Zağros Dağlarında Şadincan, Lur, Madincan, Mezdincan, Barisan, Xali, Cabarqi, Cawani, Mistegan, Şam bölgesindeki Dünbüliler, Yakubiler, Musul ve Cudi Dağı eteklerinde yaşayan Hristiyan Cozkan aşiretleridir. Kürtler içerisinde Hz. Osman'ı suçlayan bir grup Harici de vardır.'8 Mesudi, Kürtlerle ilgili olarak mitolojiye varan akıl almaz söylencelere bile yer verdikten sonra kendi kanaatini belirtir. Ona göre Kürtler Kuzey Mezopotamya'nın ünlü Arap kabileleri Mudar ve Rebia'ya mensupturlar. Fakat gerek Mesudi ve gerek o dönemdeki bir çok yazar arasında yaygınlık kazanmış hatta bazı Kürtler tarafından bile benimsenmiş gibi görünen bu algının, Arap olmayan Müslümanların itibar kazanma düşüncesinden hareketle oluşmuş veya oluşturulmuş olduğu düşüncesindeyiz. Nitekim Arap olduğunu iddia eden Kürtlere günümüzde bile rastlamak mümkündür.

Kürtlerin Ülkesi

Kürtlerin yaşadıkları en eski ana vatanları ve tarih içerisinde yaşadıkları ülkeler yeterince bilinmemektedir. En meşhur kanaat onların Mezopotamya'nın yerli halkları arasında olduğudur. Kuşku yok ki Kürtlerin tarih içerisinde yalnızca Mezopotamya'da yaşadıkları söylenebilir. Çünkü yaptığımız araştırmalarda Kürt coğrafyasının daha geniş bir bölgeyi kapsadığını gördük. Özellikle Batı İran'ın Kürtlerin önemli yerleşim yerleri arasında olduğu kaynaklar tarafından dile getirilir. Çoğunlukla dağlık olan bu coğrafyada yaşam koşulları tabii ki zordur. Mesudi, Kürtlerin bu çetin coğrafyada yaşamı kendi istekleriyle tercih etmediklerini bilakis maruz kaldıkları zulüm ve baskıdan dolayı dağlara çekilmeye mecbur kaldıklarını ifade eder.

Kürtlerin yaşadıkları coğrafya ilgili araştırmalar yapan bilginlerin en önemlisi kuşkusuz İbn Hawqal'dır. Aslen Nusaybin'li olan bu yazar Kürtlerin yaşadıkları coğrafya ile ilgili çok önemli bilgiler verir. İbn Hawqal, Suretu'l-Ard (Yeryüzünün Şekli) isimli eserinde en eski Kürdistan haritasını resmeder. İbn Hawqal el-Cibal denilen Zağros Dağları arasında kalan geniş bölgeyi kapsayacak şekilde Mesayifu'l-Ekrad we Meşatihim (Kürtlerin Yaylak ve Kışlakları) adı altında Kürd coğrafyasına yer verir.

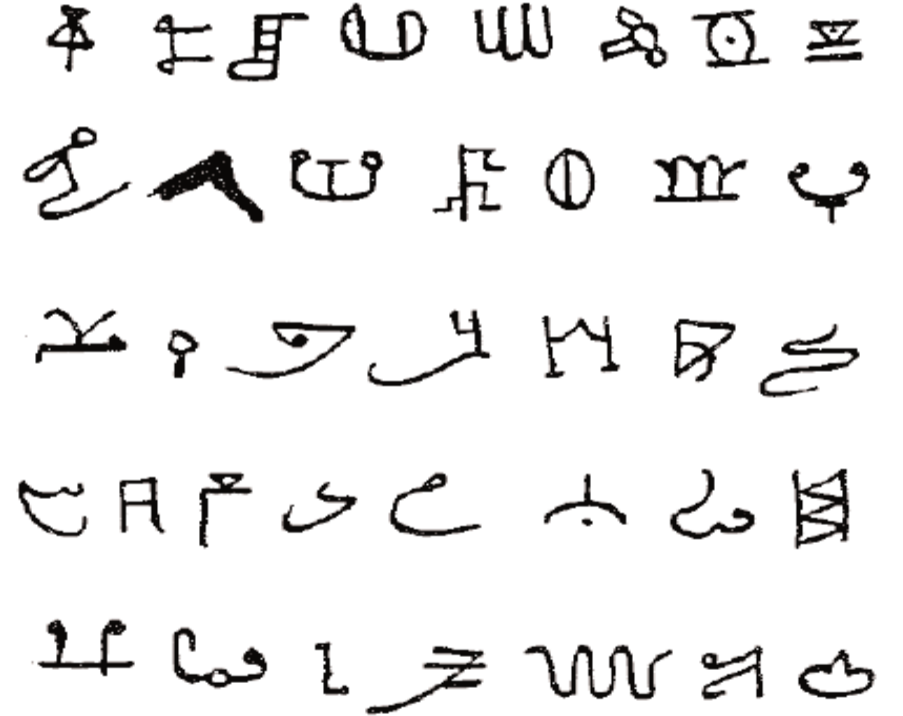
Bu haritadan hareketle Kürtlerin anavatanlarından birinin Zağros Dağları olduğu kesinlik kazanmaktadır.9 İbn Hawqal, Zağros Dağlarında yaşayan Kürd aşiretleri arasında Humeydi, Lari, Hezbanî ve Mihrani gibi önemli aşiretleri sayar.10

Kürtlerin yaşadıkları coğrafya hakkında bilgi veren bir diğer bilgin Türk Dili uzmanı Qaşgarlı Mahmud'dur. Qaşgarlı Mahmud, Diwanu Luğati't-Türk isimli meşhur Türkçe-Arapça sözlüğünde çizdiği dünya haritasında Şam Azerbaycan,

arasında Remican diye meşhur olan Ciloyeh'in Zemm'i, Şehriyar'a ait Mazincan Zemmi, Salih oğlu Hüseyine ait Diwan Zemmi, Leys oğlu Ahmed'e ait Lewalacan Zemmi, Kariyan Zemmi gibi önemli Zemmleri sayar. Daha sonra Fars bölgesindeki Kürd aşiretlerini sıralar. Bunlar ise, Kirmani, Ramani, Meyden, Beqili, Bendazmehri, Sebbahi, İshaqi, Azırgani, Suhreki, Temadehni, Ziyadi, Sehrewi, Bendazqi, Xusrewi, Zenci, Safari, Şehyari, Mihreki, Mubareki, İstamehri, Şahewi, Furati, Selmoni, Syari, Azaddoxti, Muttalibi, Memali, Lari, Berazdoxti, Şahkani ve Celili aşiretleridir.

İbn Hawqal Kürd, Aşiretlerinin bu saydıkları ile sınırlı olmadıklarını daha fazla olduklarını, yaklaşık olarak yüz tane aşiretin bulunduğunu kendisinin ise sadece otuz civarında aşireti saydığını söyler. Şayet Zek%t Divanları incelenirse bu sayının artacağını söyler. Zira bu arşivlerde bölgede yaşayan Kürd aşiretleri ve sayıları hakkında istatistiksel veriler mevcuttur. Ona göre burada yaşayan Kürtler

Qədim kürd əlifbası

İrakeyn (Irak-ı Arap ve Irak-ı Acem), Mısır ve Hicaz Yarımadası arasında kalan bölgeyi Ardu'l-Ekrad (Kürtlerin Ülkesi/Kurdistan) olarak isimlendirir. Tarif edilen bu yer tam olarak Mezopotamya'yı kapsamaktadır. Böylelikle Mezopotamyanın Kürtlerin en eski yurtlarından biri olduğu kesinlik kazanmaktadır.

İbn Hawqal'ın Kürtlerin anavatanı olarak saydığı yerlerden bir diğeri de Fars Körfezi'dir. İbn Hawqal burada yaşayan Kürtlerin, Zemm dedikleri bir sosyal örgütlenmeye sahip olduklarını söyler. Her bir Zemm'e ait köyler ve şehirler vardır. Bütün bu yerlerin vergisini bir Kürt yönetici toplar. Bu kişi kendisine bağlı yerlerin yararını gözetmek, kervanları güvenli bir şekilde geçirmek, bu amaçla yol güvenliğini sağlamak, bağlı buldukları sultanın işlerini yürütmek ve emirlerini uygulamakla sorumludur. Bu Zemmler birer federal idare birimleridir. Bunlar

toplam 500 bin eve sahiptirler. Her bir aşirette bin tane atlı vardı. Yaz ve kış beraber sürülerine mera bulmak için yaylak ve kışlaklara çıkarlardı. Soğuk bölge sınırlarında yaşayanlarda bu tarz bulunmazdı. Burada yaşayan Kürtler koyun ve katır beslerlerdi. Deve onların bulunduğu bölgede çok azdı. Kürtler binek olarak çoğunlukla katırlara binerlerdi. Yaşam tarzı olarak Araplara benzerler.11

Yukarıda verilen kayıtlar daha çok İran Kürtleri için geçerlidir. Çünkü İran Kürtleri göçebe yaşam sürerken Mezopotamya Kürtleri ise yerleşiktiler. Bu nedenle Kürtlerin tarih içerisinde kurdukları devletlerin büyük çoğunluğunun Mezopotamya ve civarında olduğu görülmektedir. Mezopotamya Kürtleri daha çok tarım, botanik ve sanat alanında dahailer bir seviyedediler. Bu durum yerleşik olmanın sonucudur.

Kürtlerin dili ve alfabesi

Kürtlerin dili, edebiyatı, yazısı ve kullandıkları alfabe hakkında yeteri kadar araştırma yapılmadığı gibi maalesef ispatlanmamış tezler irdelemeden, sorgulanmadan kabul görmektedir. Kanaatimizce bu yaklaşımın temelinde kolaycılık yatmaktadır. Konuyu etraflıca araştırmak konuyla ilgili dokümanları toplamak ve analiz yapmak yerine daha önce ileri sürülmüş ve kulağa da hoş gelen tezler kabul edilmektedir. İşte bu eksiklikten hareketle yaptığımız araştırma neticesinde Kürd diliyle ilgi çok önemli ilgi ve belgelere ulaştık. Kürt dilinin yok sayıldığı ve başka dillere yamandığı ve komşu dillerden derlendiği yönündeki iddiaların dilendirildiği bugünlerde ortaya çıkan bu belgeler oldukça anlamlı olacaktır kanısındayız.

Mesudi, Kürtler hakkında bilgi verdikten sonra Kürtçe hakkında da, 'Kürtler Araplar ve Farslara komşu olarak yaşadılar. Onların dillerinden etkilendiler. Dillerine birçok yabancı kelime girdi. Kürtlerin her bir kolunun

lardı. Fakat bu iki milletin arasındaki mesafe yer ile gök kadardır. Bununla beraber antik dönem Kürtlerinin önde oldukları bilim dalları tarım ve botanik gibi tabiat bilimleriydi. Kürtler kendilerinin Pinoşad'ın soyundan geldiklerini iddia ederlerdi. Hz. âdem'e nisbet edilen Tarım Kitabı, Safaris ve Kosami'ye ait kitaplar onların sıkça başvurduğu kitaplardı. Kürtler Yedi Kitabın yanı sıra Dewanay'a ait Mushaf'ın kendilerinde olduğunu, sihir ve büyü ilimlerinde bilgi sahibi olduklarını iddia ederlerdi. Fakat kanaatimizce durum böyle değildir. Çünkü bu bilim ve sanatlar Kürtlere Keldaniler aracılığıyla ulaşmıştır. Keldaniler bu bilimlerde Kürtlerden önce gelirler. Bu nedenle Keldaniler ve Kürtler arasında bu konuda geçmişten gelen bir düşmanlık ve çekememezlik vardır.'¹⁴

İbn Wahşiyye böylece mensubu bulunduğu Keldanilerle Kürtler arasında süregelen bir mücadele ve rekabetten söz etmektedir. Gerçekten de Keldaniler bilim alanında çok ileri oldukları gibi köklü geçmişleriyle de

Qədim kürd əlifbası

kendine özgü bir dili vardır', der.¹²

Bununla beraber Kürtlerin hangi alfabeyle kullandıkları hakkında kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. Bilinen tek şey İslamiyeti kabulden sonra Farslar ve Türkler gibi milletler gibi onların da Arap alfabesini kullandıkları yönündedir. Nitekim şu anda bilinen en eski Kürt edebiyat eserleri bu alfabe ile kaleme alınmıştır. Burada akla gelen soru tabii ki İslam'dan önce Kürtlerin hangi alfabeyle kullandığı sorusudur. İşte bu sorunun cevabını ünlü Keldani bilim insanı İbn Wahşiyye tarafından kaleme alınan antik alfabelerle ilgili eserde buluyoruz.

Tam adı Ebubekir Ahmed b. Ali b. Qays b. Muxtar b. Abdulkerim b. Harşiyya b. Bedniyya b. Bernatiyya b. Alatiyya el-Kesdani olan İbn Wahşiyye, Kufe'ye yakın bir kasaba olan Qissin ve Cünbula şehirlerine mensuptur. Keldanilerin önde gelen ilim insanlarından. Sihir-tılsım, kimya, antropoloji, ziraat, dinler tarihi, mühendislik gibi alanlarda derin bilgi sahibiydi. Öte yandan Abbasiler döneminde önemli tercüme faaliyetlerinin içerisinde yer alanlardan biriydi. Keldanice ve Kürtçe'den birçok eseri Arapça'ya çevirdi. Doğum tarihi bilinmeyen İbn Wahşiyye 908 yılında öldü.¹³

İbn Wahşiyye antik dönemde kullanılan alfabelere dair kaleme aldığı Şewqu'l-Müsteham Fi Marifeti Rumuzu'l-Aqlam (Kalemlerin Sembollerini Öğrenmeye Tutkun Kimsenin Arzusu) adlı eserinde yer verdiği alfabeler arasında Kürt alfabesi de yer almaktadır. İbn Wahşiyye konu ile ilgili olarak şunları söylemektedir: 'Keldaniler kendi dönemlerinde bilim, felsefe ve teknik alanda insanların en bilgilileriydi. Antik dönem Kürtleri onlarla rekabet içinde ve onlara özenmeye çalışıyor-

Mezopotamya'nın en eski milletlerindendir. Bu millet içerisinde çok sayıda bilim insanı filozof, din adamı yetişmiştir. Astronomi ve matematik alanında da derin bilgiye sahiptiler.¹⁵

İbn Wahşiyye daha sonra Kürt alfabesiyle yazılmış eserlerin varlığından hatta bir defasında 30'a yakın Kürtçe kitap gördüğünden şöyle söz eder: 'Antik dönem yazılarından bir diğeri de bünyesinde başka alfabelerde bulunmayan farklı harflerin bulunduğu ve Kürtlerin iddiasına göre ataları Pinoşad ve Masi es-Sorati'nin kendi eserlerini kaleme aldıkları alfabadir. Burada Arapça karşılıklarını bulamadığımız bazı harflerin başka alfabelerde benzerlerini bulamadık. Gerçekten bu alfabe oldukça ilginç ve değişik bir alfabadir. Ben Bağdat'tayken bir lahit içerisinde bu alfabeyle yazılmış 30'a yakın kitap gördüm. İşte bu, söz konusu alfabadir.'¹⁶

İbn Wahşiyye'nin gördüğü bu kitaplar acaba kim tarafından ve hangi konularda yazılmıştı? Bu sorunun cevabını kısmen de olsa yine kendisi verecektir.

'Şam'da bu alfabeyle yazılmış iki tane kitabım vardı. Biri üzüm bağları ve hurma ağaçlarının dikimi ile ilgiliydi. Diğeri ise su kaynaklarının tespiti, kaynağı belli olmayan pınarların kaynaklarını bulma ve yüzeye çıkarma yöntemleri ile ilgiliydi. Ben bu kitapları Kürt dilinden Arap diline tercüme ettim. Bunu yapmaktaki amacım insanların bu eserlerden yararlanmalarını sağlamaktı.'¹⁷

İbn Wahşiyye'nin Kürtçe'den çevirdiği eserlerin Arapça isimleri ise şunlardır:

- Eflahu'l-Kermi we'n-Naxl.
- İlelu'l-Miyah ve Keyfiyyetu İstixraciha ve İstinbatihâ mine'l-Eradi'l-Mechuleti'l-Asl.

Kürtlerin botanik alanında yaptıkları araştırmalar erken bir dönemde literatüre yansımıştır. Nitekim yukarıda da kendisinden bahsedilen Ebu Hanife ed-Dinewerî, bilinen en eski botanik ansiklopedilerinden biri olan Kitabun-Nebat'ı kaleme aldı. Bu kitabı inceleyen ve yayınlayan Muhammed Hamidullah, kitaptaki bitki isimlerinin Arapça ve Farsça olmayan başka bir dilde yazıldığını söyler. İlk etapta Grekçe olduğunu düşünmüş. Çünkü Müslümanlar botanik eserlerini Grekçe yazılmış Dioskorides'in Süryanice çevirilerinden Arapça'ya aktarmıştı. Bu nedenle Grekçe bitki isimlerinin kullanımı Müslüman botanik alimleri arasında yaygınlık kazanmıştır. Hamidullah, Dioskorides'le yaptığı mukayeseden sonra bu isimlerin Grekçe olmadığını gördü. Aslında bu isimler Dinewerî'nin mensubu olduğu Goranice'den başkası değildi. Dinewerî'nin bu konu ile ilgili Kitabun-Nahl ve'l-Asel isimli başka eseri daha mevcuttur. ¹⁸

Bu alfabenin varlığı Kürtçe eserlerin erken bir tarihte kaleme alındığını bunun yanı sıra yazılan eserlerin bilim eserleri olduğunu ve Abbasiler döneminde başlayan tercüme faaliyetlerinde Arapça'ya çevrilen eserler arasında Kürtçe eserlerin de bulunduğunu ortaya koyması açısından son derece önemlidir. Kürt edebiyatının kökeni ile ilgili yapılan araştırmalara yeni bir katkı olması açısından bu belge önemlidir. 1806 yılında ünlü Osmanlı tarihçisi Oryantalist Josef Van Hammer-Purgstall tarafından Viyana Kütüphanesi Arapça El Yazmalar Bölümü 68 numarada kayıtlı nüshadan istifade ile yayınlanan bu eser ancak 2003 yılında Beyrut'ta İyad Xalid et-Tebba tarafından tıpkıbasım yapılırken yeniden bilim

dünyasına sunulmuş oldu. Eserin diğer nüshaları Paris Bibliotheque Nationale (Ulusal Kütüphane) 6805 numarada 131 yapraklı bir nüshası ile Tahran Sipehsalar Kütüphanesi'ndeki muhtasar nüshalardır.

İbn Wahşiyye'nin yaptığı çevirilerin akıbeti ne oldu bilemiyoruz. Dünya kütüphanelerinde bulunan Arapça el yazmalarının hemen hemen hepsini taramamıza rağmen bu çevirilerin izine rastlayamadık.

Endişemiz şu ki Moğollar, Mezopotamya'yı işgal edip ünlü Bağdat kütüphanelerini yaktıklarında bu çevirilerin bu esnada yok olmasıdır. Umut ederiz ki bu çeviriler bir gün, gün yüzüne çıkar ve daha net bilgilere kavuşuruz. Ancak elimizdeki bu alfabenin varlığı bile çok büyük bir şanstır. Bu alfabeden hareketle Mezopotamya ve civarında bulunmuş antik döneme ait tabletler incelenebilir ve bu alfabe ile yazılmış dokümanlar okunup Kürdoloji'nin karanlık tarafları aydınlatılır.

12- Mesudi, s. 122

13- Hayatı ve eserleri için daha geniş bilgi için bkz. İbnü'n-Nedim, Kitabul-Fihrist, thq. Rıza Teceddüd, Tahran 2003, 305, 372, 379, 419-424; İbnü'l-Ekfani, İrşadu'l-Qasid İla Esna'l-Meqasid, thq. Mahmud Fahvi, Beyrut 1998, 68, 70, 73

14- İbn Wahşiyye, Şewqu'l-Müsteham Fi Marifeti Rumuzu'l-Aqlam, thq. İyad Xalid et-Tebba, Beyrut 2003, 202-203; İbn Wahşiyye en-Nıbtı, 'Şewqu'l-Müsteham Fi Marifeti Rumuzu'l-Aqlam' En-Nedwetü'l-Alemiyyeti's-Samine L. Tarixi'l-Ulum İnde'l-Arab, idad, Yahya Mir Alem, Muhammed Hassan et-Tayyan, Muhammed Mir Ayati, Kahire 2004, s.9-11, 19-23

15- Qadı Said el-Endelüsi, Tabaqatu'l-Umem, thq. Hüseyin Munis, Kahire 1993

16- İbn Wahşiyye, s. 204

17- İbn Wahşiyye, s. 205

18- Geniş bilgi için bkz. Ebu Hanife ed-Dinewerî, Bal ve Bal Arısı, trc. Ümit Demirhan, Hivda İletişim, İstanbul 2008

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Əvvəli ötən sayımızda

Beləliklə, Bidlisinin yaradıcılıq dövrü onun yaşının ən təcrübəli və kamil vaxtına təsadüf edir. Odur ki, müəllif bir çox hadisələri şəxsi müşahidəsi əsasında qələmə almışdır. Müəllifin bu dövrdə nəzərini cəlb edən əsəri əsas etibarilə tarix istiqamətində olmuşdur. Lakin o, bununla yanaşı bədii ədəbiyyatla da məşğul olmuş və bir çox şeirlər yazmışdır⁹. Burada biz, əsas tədqiqat obyektimiz olan «Şərəfnamə» əsərinin elmi-tədqiqi üzərində dayanırıq.

Bidlisi öz yaradıcılıq planını aşağıdakı qaydada nəzərdə tutmuşdur:

1. Allahın tərfi.
2. Məhəmməd peyğəmbərin tərfi.
3. Allahın böyüklüyü və Quranın əhəmiyyəti
4. III Sultan Məhəmməd haqqında tərif.
5. Tarix elminin əhəmiyyəti.
6. Özünün qısa tərcümeyi-halı
7. «Şərəfnamə»nin yazılmasının səbəbi.
8. Kitabın adı məsələsi.
9. Kitabın tərkibi: müqəddimə və bir əlavədən ibarətdir:

a) müqəddimədə kürdlərin mənşəyi, adət və ənənələri;

b) birinci bölmədə tarixçilər tərəfindən şahlar sırasına daxil edilmiş Kürdüstan hökmdarları;

c) ikinci bölmədə öz adlarına xütbə oxutdurub və sikkə zərb etdirən müstəqil kürd hökmdarları;

d) üçüncü bölmədə Kürdüstanın digər hakim və əmir-ləri;

e) dördüncü bölmədə müəllifin əcdadı olan Bidlis əmir-lərinin tarixi haqqında bəhs edilir.

Əlavədə müəllifin geniş tərcümeyi-halı verilmişdir...

«Şərəfnamə»nin ikinci cildi isə qabaqda qeyd olunduğu kimi, Ali Osman sultanları və onlarla müasir olan İran və Turan şahları haqqındadır.

Beləliklə, Bidlisi çoxdan düşüncə arzu etdiyi, lakin yazmağa imkan tapa bilmədiyi Kürdüstan tarixi üzərində işləməyə başladı. Bidlisi əsərin başlanğıcında dövrün ənənəsinə uyğun olaraq, bir neçə səhifədə Allahın və Məhəmməd peyğəmbərin tərifindən, Allahın böyüklüyü, Quranın əhəmiyyətindən danışır. O, tarix elminin əhəmiyyəti və bu elmə olan həvəsindən bəhs edərək öz fikrini belə izah edir:

«Kürdüstan hökmdarları və onların vəziyyəti haqqında tarixçilər tərəfindən indiyə qədər nizama salınmış tarix kitabı yazılmadı. Üçün mənim fikrimə belə gəldi ki, öz imkanım dairəsində kürdlərin vəziyyəti və yaşayışları haqqında İran tarixlərində oxuduğum və doğru danışan qocalardan eşitdiyim məlumat əsasında bir kitab yazıb onu «Şərəfnamə» adlandıram» (76, 8; 97, 9).

Müəllifin kiçik yaşlarından aldığı təlim və təhsil, zəmanəsinin hadisələri ilə hərtərəfli və dərinlən tanış olması onu öz xalqının unudulmuş tarixini ətraflı surətdə öyrənməyə vadar etmişdir. Ona görə də Bidlisi özü üçün mövzu seçərkən haqlı olaraq, öz xalqının tarixini üstün tutmuş və onun üzərində səylə işləmişdir.

V. Velyaminov-Zernov qeyd edir ki, «Bidlisinin öhdəsinə düşən bu işi başqası etməli olsaydı, o, nəinki çətin olardı, bəlkə də heç mümkün olmazdı» (76, 11).

Bidlisi «Şərəfnamə»nin ikinci cildini salnamə şəklində yazaraq, 319 ilin (1287- 1596-cı illərin) hadisələrini qısa halda vermişdir. Lakin o, bəzi hadisələrin izahında daha qədim dövrə işarə etmişdir.

«Şərəfnamə»nin Kürdüstan tarixini izah edən birinci cildi müəllif tərəfindən çox ətraflı və xüsusi maraqla yazılmışdır. Fricin göstərdiyi kimi, «əslən kürd xanədanından çıxan «Şərəfnamə»nin müəllifi Şərəf xan millətin bütün həyatına və dini xürafatına vəqif idi (97, 20)». Alman professoru Fricin «Şərəfnamə» müəllifi haqqındakı qeyd ilə razılaşmaq olar, lakin onun o dövr üçün millət sözü işləməsi düzgün deyildir, çünki burjuva cəmiyyətinin mövcud olmadığı bir zamanda millət məsələsindən danışmaq olmaz. Müəllif öz yaradıcılıq dövründə iqtisadi və siyasi cəhətdən Osmanlı sultanlarına tam bağlı olmuşdur. Fric yazır: «Müəllifin əsərinin yazılması bir milyon dörd yüz min axça məbləğinə başa gəldi» (97, 386).

Bu cür faktlardan bir daha aydın olur ki, Bidlisi öz əsərini əvvəl III Sultan Muradın, sonra isə III Sultan Məhəmmədin razılığı ilə yazmışdır. Lakin Şakir Xəsbak

öz əsərində «Şərəfnamə»nin guya II Şah Abbasın tələbi əsasında yazıldığını irəli sürür» (80, 15). Bu fikir qətiyyənlə düzgün deyildir. Çünki Şərəf xan Bidlisi II Şah Abbasın yox, I Şah Abbas hakimiyyətinin ilk dövrlərinə qədər yaşamışdır. Həmin dövrdə isə Bidlisi hər cəhətdən Osmanlı sultanlarından asılı olduğu üçün əsərinin hər iki cildində Osmanlı mövqeyini müdafiə etmişdir. Müəllifin bu cəhətini sovet şərqşünası İ.P.Petruşevski də öz əsərində qeyd etmişdir (24, 31).

Bidlisidə olan bu cəhət Osmanlı sülaləsinin mənafeyinə uyğun olmayan bir sıra tarixi hadisələrin «Şərəfnamə»də düzgün və real işıqlandırılmasına mane olmuşdur. Məsələn, Bidlisi 1512-1520 – ci illərdə I Sultan Səlimin qəsbkarlıq siyasəti və Mövlana İdris Bidlisinin təşəbbüsü nəticəsində bir sıra kürd əmirliklərinin Osmanlı hakimiyyətinə necə tabe olduğunu göstərmir. Eyni zamanda kürd əhalisindən olan bu əmirliklərin osmanlıların Asiyada, Avropada və Afrikada apardıqları işğalçılıq müharibələrində istifadə edilməsini də Bidlisi əsərində qeyd almır (132, 1206; 55, 9-32).

1514-cü ildə, yəni Çaldıran müharibəsindən az əvvəl I Sultan Səlimin əmri ilə Osmanlı vilayətində yaşayan şiələrin kütləvi surətdə (təxminən 40 min nəfər) (98, 345-346) öldürülməsi də «Şərəfnamə»də qeyd edilməmişdir. Göstərilən bu faktlardan müəllifin siyasi mövqeyi müəyyən olunur ki, bu da onun yaradıcılığında öz əksini tapmaya bilməzdi.

Əsərdə mövcud olan bu kimi çatışmayan cəhətlərlə yanaşı, müəyyən tarixi hadisələrin təsvirində bir-birinə zidd fikirlərə və səhv rəqəmlərə də təsadüf olunur. Məsələn, müəllif Azərbaycandan Bidlis vilayətinə gətirməsi əsərin birinci cildinin 351-ci səhifəsində belə qeyd edir ki, «Xosrov Paşanın səyi nəticəsində mən və mənimlə birlikdə min nəfər islam ölkəsinə – öz ata-baba yurdu-muza qayıtdıq». Yenə həmin cildin 454-cü səhifəsində göstərir ki, «Hicri 986-cı il, şəvval ayının 3-də 400 nəfər, o cümlədən 200 nəfər Ruzəki ilə birlikdə Naxçıvandan Bidlisə doğru hərəkət etdik».

Bununla müəllif bir birinə əks olan fikir söyləyir və eyni hadisədə iştirak edənlərin sayını müxtəlif miqdarda göstərir. Müəllif Azərbaycandan Bidlis vilayətinə gəlməsini islam ölkəsinə getmək kimi qələmə verməklə, o dövr üçün çox səciyyəvi olan sünni və şiə məsələsinə də öz münasibətini bildirir və sünni təriqətinə mənsub olanların ərazisini əsil islam torpağı kimi müqəddəs sayır. Bu və bir sıra digər faktlara əsasən Bidlisinin sünni-şiə təriqətlərində bitərəf mövqə tutan tarixçi hesab etmək olmaz.

Bidlisi də müasirləri Həsən bəy Rumlu, Qunabadi (Cənubadi), Əbdülfəttah Fümeyni, İskəndər Münşi və s. kimi feodal əleyhinə və qəsbkarlıq siyasətinə qarşı çıxış edən xalq kütləsini «qərətkar» və «mütəmerrid» adlandırır.

Biz «Şərəfnamə»ni təhlil deyil, tədqiq etməklə məşğul olduğumuz üçün onda olan bəzi nöqsan cəhətləri qeyd etmərik və həm də V.Velyaminov – Zernovun sözü ilə desək «Şərəf xan Bidlisi yüksək vəzifə daşımış və silah adamı olmuşdur» (76, 12) «Bununla belə «Şərəfnamə» orta əsrin digər mənbələrinə nisbətən çox səlis və dolğun tərzdə yazılmışdır.

Şərəf xan Bidlisi əsərin birinci cildini belə qurtarır:

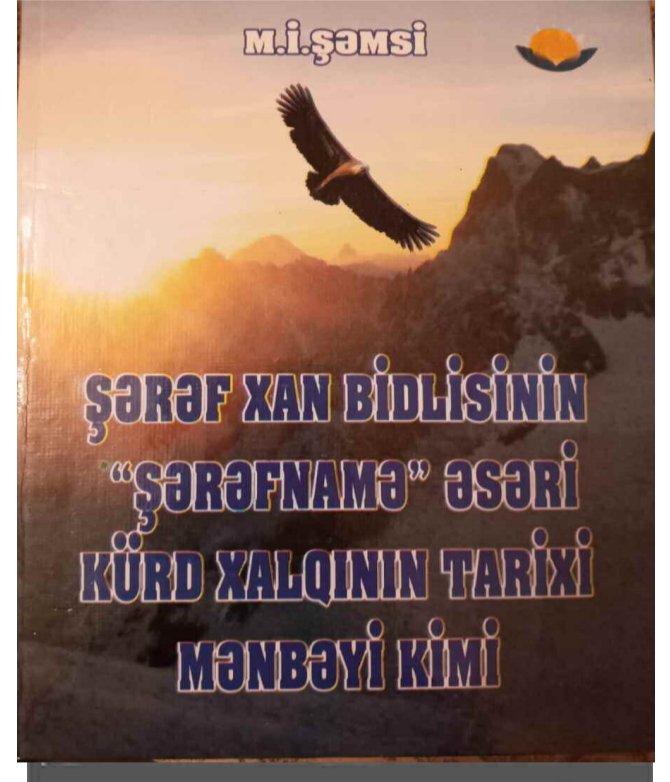
منت ایزد راکه بر وفق مراد
کرد کلکم از سر دانش سواد
قصه حکام کردستان تمام
پیش از این گفتار نیاوردم والسلام

(76, 459)

(Tərcüməsi: Şükr allaha ki, arzuma uyğun olaraq, qələmim bilik sərçəşməsindən vəreq qaldırdı.

Kürdüstan hökmdarları haqqındakı hekayəm qurtardı. Bundan artıq söz açmayacağam, vəssalam).

XVI əsrin kürd tarixçisi Şərəf xan Bidlisi eyni zamanda maarifpərvər bir şəxs idi. O, Kürdüstanda maarifin inkişafı üçün çalışmış və Bidlis şəhərində 5 tədris məktəbi tikdirmişdir (76, 348). Həmin məktəblər 1590-cı ildə qurtarıb istifadəyə verilmişdir.

Bidlisin sonrakı nəsli üçün zəngin bir kitabxana da yadigar qoymuşdur. Lakin bu kitabxana onun nəvəsi Bidlis emiri Əbdal xan zamanında (1656- 1666-cı illərdə) Van əyalətinin hakimi Məlik Əhməd paşa tərəfindən qarət edilən zaman ev əşyası ilə birlikdə Türkiyəyə aparılmışdı (48, 219; 89, 50). Bununla da Şərəf xan Bidlisinin elmə və maarifə olan ənənəsinə xarici işğalçılar tərəfindən son qoyuldu. Lakin onun ölməz əsəri («Şərəfnamə») kürd xalqının tarixinin yaşatmaqla bərabər öz müəllifi Şərəf xan Bidlisini də tarixdə yaşadacaqdır.

«ŞƏRƏFNAMƏ» NİN YAZILMASINDA MÜƏLLİFİN İSTİFADƏ ETDİYİ MƏNBƏLƏR

Şərəf xan Bidlisi kürd və Kürdüstan tarixinə həsr etdiyi əsərinin birinci cildində 1287-1596-cı illər arasında baş verən hadisələri qısa halda izah edir. Müəllif əsas diqqətini XV-XVI əsrlərin mühüm hadisələrinə verir. Çünki bu dövrdə İran və Kiçik Asiyada (Türkiyədə) əmələ gələn dəyişikliklər qonşu kürd xalqının iqtisadi-ictimai və siyasi həyatına təsirsiz qalmırdı. Odur ki, Bidlisi öz əsəri üzərində işləyərkən Kürdüstan tarixi ilə əlaqədar, ona qonşu olan ölkələrin: Azərbaycan, İran, Kiçik Asiya və Ərəb ölkələrinin də tarixindən çox istifadə edirdi. O, Kürdüstan tarixi üçün lazım olan faktları yalnız bu ölkələrin tarixi mənbələrindən öyrənirdi. Buna görə ki, Kürdüstan tarixşünaslığı üçün əhəmiyyətli olan «Şərəfnamə»də həmin ölkələrin tarixi hadisələri qısa surətdə izah edilir.

Bidlisinin istifadə etdiyi ilk mənbələrdən biri Mirxondun «Rövzət üs-Səfa» kitabıdır. O, həmin kitabın müqəddiməsində yazılmış tarix elminin əhəmiyyəti haqqındakı bəhsi öz əsərinin başlanğıcında yazır və bu elmə olan həvəsini qeyd edir (76, 5; 121, 7).

Bidlisi «Şərəfnamə»nin müqəddiməsində kürdlərin milli mənşəyi və onların ilk yaşayış yerlərini izah edərkən, Firdovsi «Şahnamə»sində Zöhhakın padşahlığı haqqındakı şeirini əsas götürür (42, 9; 76, 12).

Müəllif Mövlana Tacəddin əl-Kürdinin (Xeyrəddin Adı ilə məşhurdur) «Tac ət-Təvarix» əsərinə istinad edərkən, Fərhadin Kəlhur kürdlərindən olduğunu irəli sürür. O, mövlana Seyidəddin (Xacə əfəndi Adı ilə məşhurdur) tərəfindən yazılmış «Ali Osman hadisələri» haqqındakı əsərinə istinad edərək, kürd xalqının itaətkar olmadığını yazmışdır və həmin əsər Ali Osman sülaləsinin tarixini birinci Sultan Səlim dövrünə qədər özündə əks etdirir (103, 211).

Bidlisi «Lur» adının mənşəyi haqqındakı izahında Hafiz Əfrunun «Zübdət ət-Təvarix» kitabından bir mənbə kimi istifadə edir.

O, İbn-Xəldunun «Yafe» tarix kitabına istinad edərək İsmailiyyə xəzinəsinin 1171-ci ildə Səlahəddin Əyyubi tərəfindən alınmasını qeyd edir və bir sıra digər məlumatlar verir (76, 71-73).

Ardı var

YASİR KÜRDOĞLU

Yasir Kürdoğlu Laçın elinin ən istedadlı şairlərindən biridir. "Gileyliyəm dünyadan" kitabı onun oxucularla ilk görüşüdür. Bu kitabda şairin müxtəlif illərdə fərqli mövzularda və janrlarda yazdığı bir-birindən maraqlı şeirlər yer alıb.

Zövqlə oxuyacağınızdan əmin olduğumuz bu şeir kitabı - ni siz oxuculara təqdim edirik.

Ön söz**HƏYATDAN GƏLƏN ŞAİR**

Sevgilim, səmayam, sinəmdə olan Günəş sənə olsun, ay sənə olsun. Çalışıb dözərəm zimistana mən, Bahar sənə olsun, yay sənə olsun.

Bu əsrarəngiz misraların müəllifi illərdir tanıdığım, talantına yaxından bələd olduğum Yasir Kürdoğludur. Bu şeir nümunəsində göstərdiyi səmimiyyəti onun bütün yaradıcılığına şamil etmək olar. O elə söz seçir ki, oxucu onun haqqında həmişə müsbət rəydə olur.

Yasir Laçın şəhər orta internat məktəbində mənim şagirdim olub. Elə həmin vaxtlardan onun ədəbiyyata, söz sənətinə olan marağını müşahidə edirdim. Dərsində məsuliyyətli, davranışında təmkinli olmasıyla bərabər, həm də klassik şairlərin yaradıcılığı ilə yaxından maraqlanırdı, şeirlər əzbərləyib şövqlə deyirdi.

Təəssüf ki, təhsilini davam etdirə bilmədi. Tale belə gətirdi ki, ailəməişət qayğıları, təsərrüfat işləri bu istedadlı insana öz arzularının ardınca getməyə macal vermədi. Ancaq bununla bərabər, həyat Yasiri əsl şair kimi yetişdirdi. Bir daha vurğulayıram, Yasiri həyat yetişdirdi. O, ədəbiyyata kitabdan yox, həyatdan gəldi. Məncə, yaradıcılığa həyatdan gələn adamın yaratdıqları daha çox təbiidir və qalıcıdır.

Yasir Kürdoğlu yaşadıklarını yazan şairlərdəndir. Yaşadığı işə əsasən məşəqqətlər, ağırılı-acılı günlər olub. Xoş günlərini belə ürək dolusu yaşaya bilməyən şair, görün, ölüb-ölmələrdən qayıtdığı anları necə təsvir edir:

Son mənzil göründü ömrün köçündə, elə bil başıma sal düşdü, qaldı. Əhvalım dəyişdi bir an içində,

Qəlbimə pozulmuş hal düşdü, qaldı.

Ardınca, bütün bu dərdlərin onu yorğun saldığını, gənc yaşda saçlarını ağartdığını yazır:

Kürdoğlu Yasirəm, düşmüşəm haldan, Əriyib yanırım bu qeyli qaldan. Beynimdə qaynayan fikrə xəyaldan, Qara saçlarıma çal düşdü, qaldı.

Mən şairin şeirləri ilə daha geniş şəkildə tanış olduqda gördüm ki, olduqca zəngin yaradıcılığa malikdir. Aşıq şeiri - nin əksər formalarında (qoşma, gəraylı, təcnis, divani, yed-

GİLEYLİYƏM DÜNYADAN

dilik və s.) yazmaqla bərabər, özünün yaratdığı formalar da var. Məsələn, dodaqdəyməz cinas gəraylılarını, cinas beş-liklərini söyləyə bilərəm. Şeirdə cinas işlətmək asan məsələ deyil. Yazarkən məzmunu və mənə uzlaşmalarını diqqətlə izləmək lazım gəlir. Həm də gerek şeiri səmimi şəkildə ya-zasan, sözləri uydurmayasın.

Yasirin gözəl yaza bildiyi şeir formalarından biri də üç- yarpaq qoşmadır. Bu formanı da yazmaq ustalıq tələb edir.

Şair bunun öhdəsindən layiqincə gəlir. "Mərd elim" üçyar- pağından bir nümunə gətirək:

*dəlidəğim – al yaylağım, oylağım,
Öz torpağım, öz ocağım, çırağım,
Kef-damağım, xoş sorağım, xoş çağım,
Ən qiymətlim, zərim, ləlim, mərd elim.*

Bu nümunədəki sözlərin və mənaların ardıcılığı zövqlü oxucuya sapa düzölmüş mirvari təsiri bağışlayır.

Əziz oxucular, bütün bu şeirləri kitabdan ətraflı oxuduqdan sonra qeyd etdiklərimin reallığı əks etdirdiyini görəcək, Yasir Kürdoğlunun sözün əsl mənasında bir şair olduğunun şəxsən şahidi olacaqsınız. Ona görə də mətləbi çox uzatma- yaraq sözü Yasirin şeirlərinə verirəm. Qoy Yasir poeziyası öz sözünü desin. Məni özünə ustad bilən qələm dostuma bolbol yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

Hörmətlə:**Tahir Əyyubov****AYB-nin üzvü, şair, pedaqoq****Yenə Vətən yada düşdü
SELƏ BAX**

Yolum düşdü qəm satılan dükana,
"Sevinc" – dedim, dilim batdı tikana.
Yönünü tutmusan hansı məkana?
Gəl üz çevir yuxarıya, belə bax.
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

Beyin işlət, ağ dəftərə qələm çək,
Sözlərini dərin söylə, dərin ək.
Yuvasın itirmiş qarışqalartək
Düzlərə dağılmış qaçqın elə bax.
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

Məna yoxdur savaş adlı həvəsdə,
Barıtın qoxusu gəzir nəfəsdə.
Girov saxlanılır bülbül qəfəsdə,
Ləçəyindən qan tökülən güle bax.
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

Bizi haraylayır meşəli kollar,
Uzaq olmasa da, çətindir yollar.
İgidlərin qanın gətirir sular,
Orda dalğalanan qanlı göle bax.
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

Gün qızıb, əriyir qar da bu zaman,
Tərkibinə daxil olur çən-duman.
Amandır, gözləyin, hirslidir yaman,
Dönüb bir yaralı, qızmış filə, bax.
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

Yaman kədərlidir, görünür üzdən,
Qan-yaşlar tökəcək o qara gözdən.
Alov püskürəcək dediyi sözdən,
Ağızda qaralmış, yanmış dilə bax.
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

Fələk baş açırımı ox yağlamaqdan,
Günahsız milləti hey dağlamaqdan?!
Vətənin dərdinə çox ağlamaqdan
Gözümüzün yaşı dönüb lile, bax.
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

Havada buludlar qaralıb, dolub,
Dəhşətdən çiçəklər saralıb, solub.
O qaçan qoca da yurdundan olub,

Şəlləyib belinə bir az şələ, bax.
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

Ay Laçınım, qara gəldi o yazı,
Bülbüllər sinəndə kəsdi avazın.
Ədalət dağlarda çalardı sazın,
Yas saxlayan pərdəyə bax, telə bax.
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

Dəhşət görüb gəl itirmə özünü,
Özgəsinin üstə atma közünü.
Dərindən hərleyib süzdür gözünü,
Demə ki, yoruldu, doydum, hələ bax.
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

Kürdoğlu Yasirəm, bu ruhum ölməz,
Vətənə üz tutsa, geriye dönməz.
Odum, dağlar suyu olmasa, sönməz,
Laçınımsız dönəcəyəm külə, bax...
A qardaş, dağlardan gələn selə bax!

07.11.1993

CANIM OY

*Azərbaycan, mənim eşsiz yurdum, oy!
Ölməz eşqim, içimdəki dərdim, oy!
Almas İldırım*

Düz söz yıxacaqdır böhtanı, şəri,
Bir ovuc torpaq ver, neynirəm zəri?!
Şuşamla Laçınım gedəndən bəri
Yox olub şöhrətim, gedib şanı, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

Kəlbəcər – İstisu, nə oldu sənə?
Dağların büründü dumana, çənə.
Düşmən deyir, Qarabağı ver mənə!
Yaraşarmı, öz yurdumu danım, oy?!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

"Laçın" sözü ürəyimdə xal oldu,
Qızların başında qara şal oldu.
Xocalının dərdlərindən lal oldu
Qeyrətim, namusum, adım, sanım, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

Ay vətənim, qeyrət vardı ulunda,
Güc vardı Babəkin polad qolunda.
Azadlığın, qələbənin yolunda,
Odlar yurdu, sinən üstə yanı, oy!

Düşmən zərbəsini vətənə çaldı,
Günahsız milləti çöllərə saldı.
Məzarı Vaqiflə Şuşada qaldı –
El qızı Natavan Xurşudbanım, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

Vətənsizəm, dar qəfəsdə bülbüləm,
Sinəsi dağlıyam, çətin ki, güləm.
Torpaq fəryad etdi, götürdüm qələm,
Söz qoşdum ki, dərdlərini anım, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

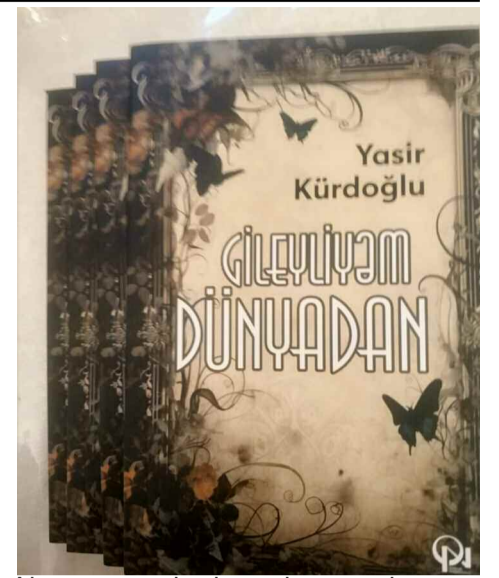
Ay Laçın, Kəlbəcər, olarsızmi şən?!
Tutub zirvənizi vaxtsiz duman, çən.
Yurdumsuz, yuvamsız – arzumdur ki, mən,
Cism ilə canımdan tez usanım, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

Dərd kotanın cütə qoşub qoy çəkim,
Şumlanmış torpaqda azadlıq əkim.
Mərd olubdur Koroğluyla Babəkim,
Qaçaq Nəbim ilə Həcər xanım, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

Qorxmayın, açacaq, solsa da güllər,
Birləşsək, yararlıq çağlayan sellər!
Eşidin səsimi, haqq sevən ellər,
Təslim olacaqdır qan düşmanım, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

Vətənsiz nə qədər çəksək də zillət,
Deyirəm sözümü açıqca, əlbət.
Ümid eyləyirəm, ey azad millət,
Yenə qayıdacaq öz məkanım, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

Vətən torpağına, vaxt olacaqdır,
Azadlıq, əliylə gül salacaqdır!

Al günəş göylərdə parlayacaqdır,
Gedəcək başımdan sıx dumanım, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

Böyük bir adı var Rüstəmi-Zalın,
Düşmən basa bilməz onun mahalın!
Millətlər Birliyi, siz nəzər salın,
Gur işıqlı olsun qoy cahanı, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!

Yasirəm, kədərdən qəlbim saralar,
Qəm canımı cəsədimdən aralar.
Vətənin yolunda alım yaralar,
Tökülsün torpağa qızıl qanı, oy!
Azərbaycan – ay yaralı canım, oy!
14.10.1993

GƏZ BİZİM KƏNDDƏ

Dinləyin, ay ellər, vətəndən deyim,
Söhbət – bizim kənddə, söz – bizim kənddə.
Sərindir baharı, payızda, qışda
İsti paltar geyib döz bizim kənddə.

Elə ki, yetişdi bahar çağları,
Əcəb dadlı olur meyvə bağları.
Cənnəti-məkandır uca dağları,
Minib kəhər ata, gəz bizim kənddə.

Külək əsən vaxtı çıxanda yala,
Az qalır, kürkünü çiyindən ala.
Güvən polad qollu igid Hilala,
Düşmənin başını əz bizim kənddə.

Kişi ağsaqqaldır, qadın ağbirçək,
Gəlinlər qəşəngdir, qızları göyçək.
Yazda çəmənlərdən dərib gül-çiçək,
Nazlı yar döşünə düz bizim kənddə.

Harda gecələdin, orda soraq sal,
Birinə dost deyib evlərində qal.
Ucalmış dağların ay şahı qartal,
Göylərdə dövr edib süz bizim kənddə.

Götür, kərəntinin yaxşısını seç,
Düşək yoncalığa, mənle biçin biç,
Ay Qarabağ qızı, buz bulaqdan iç,
Yaqut dodaqları büz bizim kənddə.

Fikirilər içində bir xeyli çalxan,
Qələmi qılıncdır, dəftəri qalxan,
Şairdir Məzahir, Zöhrab, Edilxan,
Bu cür ustadlardan yaz bizim kənddə.

Zövq alıram Ədalətin səmindən,
Bülbülü çıxarar dar qəfəsindən.
Umbayın yanıqlı zümzüməsindən
Coşub dilə gələr saz bizim kənddə.

Biclik bilmir, heç kimsəni küyləmir,
Namərd oxu kimi sinə teyləmir,
Namussuz olanı qəbul eyləmir,
Qeyrətliyə salıb iz bizim kənddə.

Yasirəm, söz qoşum qoy ömür boyu,
Necə də şən keçir bayramı, toyu,
Təmizdir havası, sərindir suyu,
Onunçün saf olduq biz bizim kənddə.
15.09.1990

Serok Barzanî têkildarî Kerkûkê: Dê berdêlên giran ên rijandina xwîna zarokên me hebin

Serok Mesûd Barzanî derbarê xwepêşandanên Kerkûkê got: "Dê berdêlên giran ên rijandina xwîna

zarokên me hebin."

Li parêzgeha Kerkûkê ya Başûrê Kurdistanê Kurdan li dijî girtina rêyên bajêr xwepêşandanek li dar xist.

Di xwepêşandanên Kurdan de kesek hat kuştin û 8 kes jî birîndar bûn.

"Rewşeke gelekî metirsîdar li Kerkûkê çêkirine"

Serok Mesûd Barzanî derbarê rewşa wî bajarê Başûrê Kurdistanê

de daxuyanî da û got: "Ev çend roj in, li Kerkûkê hinek alî, vekirina baregeha Partiya

Demokrata Kurdistanê (PDK) asteng dîkin û rêya di navbera Hewlêr û Kerkûkê girtine û nahêlin welatî jiyana xwe ya asayî û çûnûhatinê bidomînin. Wan rê nadin welatî jiyana xwe ya asayî bijîn û rewşeke gelekî nebaş û metirsîdar ji bo xelkê Kerkûkê çêkirine."

"Ev hewldanek e ji bo derxistina fitneyê"

Serok Barzanî diyar kir ku wan

her tim xwestiye Kerkûk bibe mîna-ka pêkvejiyan, biratî û yekrêziya di navbera pêkhatiyên bajêr de û wiha pê de çû:

"Lê ev serederiya nebiçih û neyasayî, hewldanek ji bo derxistina fitne û têkdana pêkvejiyanê ye.

Cihê sosretê ye ku di çend rojên borî de hêzên ewlehiyê û polîsên Kerkûkê rê li ber alozî û kiryarên neyasayî yên astengkarên negirtine."

"xwîna ciwanên Kurd hat rijandin"

Serok Barzanî da zanîn ku hêzên Îraqê li Kerkûkê tundûtûjî li dijî xort û xwepêşanderên Kurdên Kerkûkê bikar tîne û xwîna ciwanên Kurd hat rijandin û got:

"Ev serederî nayê qebûlîkirin û dê encamên gelek xirab bi xwe re bîne, rijandina xwîna zarokên me li Kerkûkê dê berdêlên wê yên giran hebin."

Di dawiya peyama xwe de Serok Barzanî got: "Ez bang li Serokwezîrê Îraqa Federal dikim ku dawî li van astengî û aloziyan bîne û dawî li zilm, cudahî û astengiyan bîne. Ev ji ber ku rasterast pêkvejiyan û aramiya Kerkûk û navçeyên din dike armanc."

Nerina Azad

Salvegêra kuştina Jîna Emîniyê nêzik bû: Îranê zextên xwe zêde kirin

Çend roj berî salvegêra kuştina keça Kurd Jîna Emîniyê hêzên ewlehiyê yên Îranê xalê wê girt.

Tora Mafê Mirovan a Kurdistanê (KHRN) ragihand ku xalê Jîna Emîniyê, Sefa Elî li bajarê Seqizê yê Rojhilatê Kurdistanê hatiye girtin. Sefa Elî ji aliyê hêzên îstixbaratê yên Îranê (Îtlaat) ve hat girtin û wan ew ber bi cihekî nediyar ve bir.

Rêxistina Mafê Mirovan a Hengawê jî destnîşan kir ku hejmareke zêde ya hêzên ewlehiyê yên Îranê bi wesayîtan beşdarî girtina Sefa Eliyê 30 salî bûye.

Jîna Emîni 13ê Îlona 2022yan ji aliyê polîsên exlaqî yên Îranê ve "ji ber ku cil û bergên wê ne li gor yasayên Îranê ne" bi awayekî nere-

wa, hat desteserkirin.

Keça Kurd Jîna Emîni 16ê Îlona 2022yan 3 rojan piştî ku bi şkençeyê hat desteserkirin, canê xwe ji dest da.

Piştî ku Jîna Emîniyê canê xwe ji dest da, destpêkê li bajarê Rojhilatê Kurdistanê û piştê li Îranê bi hezaran kes derketine derve û bi dirûşmên "Jin, Jiyana, Azadî" Îran şermezar kirin.

Her ku desthilata Îranê zordestîya zêde dikir, xwepêşanderan jî bêhtir daxwaza azadiyê kir.

Xwepêşandanên li Rojhilatê Kurdistanê û Îranê piştî demeke veguherî bangên ji bo hilweşandina rejîmê.

Jinên Kurd bûne pêşeng
Di xwepêşandanên de jinan bi raki-

rina desmalên xwe rola pêşeng lîst.

Li Rojhilatê Kurdistanê û Îranê bi hezaran kes hatin girtin, bi sedan kes jî ji aliyê hêzên ewlehiyê yên Îranê ve hatin kuştin.

Bi sedan xwepêşanderên ku hatin girtin cezayê darvekirinê li wan hat birîn.

Îran hewl dide xwepêşandanên bitepisîne

Berîya hatina salvegêra kuştina Jînayê, desthilata Îranê hewl dide ku xwepêşandan û bîranînen ku ji nû ve dest pê dîkin bitepisîne.

Li gorî Hengawê, ji malbatên kesên ku di xwepêşandanên de hatine kuştin herî kêr 72 kes hatine girtin.

Zextên Îranê yên li ser malbatan jî zêde bûne.

Tora Mafê Mirovan a Kurdistanê (KHRN) anî ziman:

"Îranê ji bo ku merasîmên bîranîne li dar nexin gefê li malbatan dixwe."

Hengawê diyar kir ku bav û xwişka Mihemed Hesenzade yê ku di xwepêşandanên de hatibûn kuştin, hatin girtin.

Rêxistina Çavdêriya Mafên Mirovan beriya salvegêra kuştina Jîna Emîniyê, tepeserkirin û "girtinên kêfî" yên Îranê şermezar kir.

Li aliyê din, partiyên Rojhilatê Kurdistanê jî ji bo salvegêra kuştina Jîna Emîniyê banga greva giştî kir.

Rûdaw

Serokwezîr Mesrûr Barzanî: Biryara îro ya Dadgeha Federalî pêkenok e

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê ragihand, biryara Dadgeha Federalî ya ragirtina biryara Serokwezîrê Iraqê ya radestkirina baregehên Par-

tiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) li Kerkûkê pêkenok e.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî îro 3ê Îlona 2023an di peyama xwe ya li ser Twitterê de got: "Biryara îro ya Dadgeha Federalî pêkenok e."

Dadgeha Bilind a Federal a Iraqê îro derbarê radestkirina navenda Operasyonên Hevbeş li Kerkûkê PDKê rawestand û got jî: "Biryara Serokwezîrê Iraqê ya valakirina baregehê û radestkirina wê bo PDKê dê heta yekalîkirina wê dosyayê bê rawestandî."

33 baregehên PDKê li Kerkûkê hene û piraniya wan hatine valakirin, lê bregeha sereke ya Encûmena Serkirdatiya PDKê li Kerkûkê, heta niha ji aliyê Femandariya Operasyonên Kerkûkê ve dagîrkirî ye.

Ev yek di demekê de ye, roja 25ê Îlonê Serokwezîrê Iraqê Mihemed Şiya Sûdanî ferman dabû Femandariya Operasyonên Hevbeş ku baregehê vala bike û radestî Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) bike. Ev biryara Dadgeha Federalî rojek piştî xwepêşandanên welatîyên Kurd li Kerkûkê tê, ku di encamê de 4 welatîyên hatin şehîdkirin û 15 kesên din jî birîndar bûn. Herwiha zêdetir ji 40 kesî hatin girtin.

Nerina Azad

Amerîkayê ji bo Kerkûkê bangî Iraqê kir

Wezareta Karên Derve ya Amerîkayê ji bo jinavbirina nakokiyên di navbera pêkhatiyên Kerkûkê de daxwaza cîbicîkirina madeya 140 a destûra Iraqê kir. Alîkarê Berdevkê Wezareta Derve

Karên ya Amerîkayê Vedant Patel li Washingtonê di civîneke çapemeniyê de li ser Kerkûkê bersiva pirsên nûçegihanê Rûdawê Diyar Kurde da. Patel tekez ku ew aloziya li Kerkûkê ji nêzik ve dişopînin û got: "Em wê tundiyê şermezar dîkin. Em ji malbatên kesên jiyana xwe ji dest daye re sersaxiyê dixwazin." Herwiha Patel bangî Iraqê kir û got, "Em bang li hemû aliyên dîkin ku bi diyalogê û bi cîbicîkirina madeya 140 a Destûra Iraqê pirsgirêkan çareser bikin.

Patel bersiva pirsê kirîza bûdçeyê ya di navbera Hewlêr û Bexdayê de jî da û diyar kir ku ew ji bo çareseriyê bi muxatabên xwe yên li Bexda û Hewlêrê re di nava danûstandinê de ne.

Ji ber ku rêya Hewlêr-Kerkûkê ji aliyê Heşda Şeibî ve ji trafikê re hatibû girtin, Kurdên Kerkûkê 2yê Îlonê li dijî ve kiryarê xwepêşandek li dar xist.

Hêzên ewlehiyê yên Iraqê gul li xwepêşanderan reşandibûn û di encamê de 4 Kurd şehîd ketibûn.

Li aliyê din, her çendî yasaya bûdçeyê ya Iraqê di rojnameya fermî de hatibû belavkirin jî, hikûmeta Bexdayê pişka bûdçeya Herêma Kurdistanê qut dike. Li Iraqê mûçeyên fermanberan ên meha Tebaxê hatin dayîn, lê fermanerên Herêma Kurdistanê hêj mûçeyên xwe yên meha Tîrmehê werne-girtine. Bi vê armancê doh ji Hewlêrê şandeyek çûbû Bexdayê û li wir daxuyaniyeke da çapemeniyê. Şandeyê hikûmeta Iraqê bi "şopandina siyaseta birçîkirina xelkê Herêma Kurdistanê" tohmetbar kir.

Rûdaw

Gundekî li Dêrazorê ji çeteyan hate paqijkirin

Hêzên Sûriyeya Demokratîk (QSD) ragihand ku gundê Hewayîcê bajarokê Zîbanê yê li rojhilatê Dêrazorê bi temamî ji çeteyan hatiye paqijkirin.

Navenda Ragihandinê ya QSD'ê daxuyaniyek weşand û

diyar kir ku gundê Hewayîcê bajarokê Zîbanê yê li rojhilatê Dêrazorê bi temamî ji çeteyan hatiye paqijkirin.

Di daxuyaniyê de hate gotin, di encama operasyonê de ji koma Dîfa El Wetanî 4 çete hatine girtin

û opreasyona li herêmê dewam dike.

QSD ji 27'ê Tebaxê û vir ve li herêma Dêrazorê li dijî çeteyên DAÎŞ'ê û bazirganên narkotîkê bi navê 'Xurtkirina Ewlehiyê' operasyonê dimeşîne.

anfkuirdi.com

Li ser daxwaza Serok Barzanî qurbanîyên Kerkûkê dê weke şehîd bêne qebûl kirin

4 Kurdên ku duh di encama gulebarana hêzên ewlehiyê yên Îraqê de li Kerkûkê jiyana xwe ji kesên di xwepêşandanan de birîndar bûne dê ji bo çareserkirina wan her cure alîkarî were kirin.

dest da, dê weke şehîd bête qebûl kirin.

Berdevkê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Pêşewa Hewramî derbarê mijarê de daxuyanî da.

Pêşewa Hewramî ragihand ku li ser daxwaza Serok Mesûd Barzanî, Serokwezîrê Herêma Kurdistanê ferman da Wezaretê Şehîdan û Enfakiriyên ku serederiya şehîdan bi qurbanîyên bûyerên duh ên Kerkûkê were kirin.

Hewramî herwiha eşkere kir ku

Duh li Kerkûkê hêzên ewlehiyê yên Îraqê gule li xwepêşanderên Kurd reşandibû.

Di encamê de Hawkar Ebdullah, Heval Star Seîd, Samed Mihemed Ramazan û Husên Sabir ji yana xwe ji dest daa û 15 kesên din jî birîndar bûn.

Li Kerkûkê çi bûbû?

Artêşa Îraqê û hêzên Heşdî Şeibî di 16ê Cotmeha 2017an de derbasî bajarê Kerkûkê bûbûn.

Artêşa Îraqê û hêzên Heşdî

Şeibî avahiya Partiya Demokrata Kurdistanê vala kir û avahiyê kirin navenda Femandeya Operasyonê.

Li parêzgehên Îraqê û Kerkûkê dê 18ê Kanûna Pêşîn hîlbijartinên encumenên parêzgehan bête lidarxistin.

Beriya hîlbijartinan Serokwezîrê Îraqê Mihemed Şîya Sûdanî ferman dabû ku avahî careke din radeştî PDKyê were kirin.

Piştî vê biryarê, roja 25ê Tebaxê komek alîgirên Heşdî Şeibî û Ereben ku ji derve anîbûn li ber avahiyê kon vedabûn û rêya Kerkûk-Hewlêrê ji trafîkê re girtibûn.

Piştî vê rewşê, doh Kurd li herêma Rehîmawa ya Kerkûkê kom bûn û xwepêşandaneke li dar xistin û xwestin ku rêya Hewlêr-Kerkûkê bê vekirin.

Dema ku xwepêşanderên Kurd nêzikî devera ku çalakvanan berê rê lê girtibûn bûn, hêzên ewlehiyê gule li wan reşandin.

Polîsê Kerkûkê ragihand ku heta niha 4 kesan canê xwe ji dest daye û 15 kes jî birîndar bûne.

Berdevkê Polîsê Kerkûkê Amir Şiwanî ji Tora Medyayî ya Rûdawê re ragihand ku rêya Hewlêr û Kerkûkê jî bi fermî hatiye vekirin û hemû kelûpelên ku rê pê girtibûn hatin rakirin. **Nerina Azad**

Serokwezîr Mesrûr Barzanî derbarê rewşa bajarê Kerkûkê de peyamek belav kir

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî derbarê rewşa Kerkûkê de peyamek belav kir û tê de ragihand, "Em bi tundî ajawayên li dijî demokrasî û pêkvejiyana aştiyane ya li Kerkûkê şermezar dikin. Em şehîdbûn û birîndarbûna welatîyên Kurd ên ku ji

aliyê şovenîstan ve êrîş li wan hatine kirin, şermezar dikin."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî di peyama xwe de ragihand, "Em bi tundî karên têkderane yên li dijî demokrasî û pêkvejiyana aştiyane ya li Kerkûkê şermezar dikin. Em şehîdbûn û birîndarbûna welatîyên Kurd ên ku ji aliya şovenîstan ve êrîş li wan hatine kirin, şermezar dikin."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî got: "Daxwaz ji Serokwezîrê Federal dikim ku bilez vê rewşa nexwestî kontrol bike û canê welatîyan û xwepêşanderan biparêze û êdî rê nede kesên bê berpîrsiyar rewşê aloztir bikin."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî herwiha got: "Di heman demê de ez bang li welatîyên me yên Kurd ên stemlêkirî li Kerkûkê dikim ku xwe xwe bigirin û xwe ji karvedanên tundiyê dûr bixin. Her wiha bang li welatîyên Ereben û Tirkmenên Kerkûkê yên resen jî dikim ku rê nedin kesên biyanî aramî û pêkvejiyana di navbera pêkhatayan de têk bidin." **Nerina Azad**

Li Dihokê xwepêşandan li dijî biryarên hikûmeta Îraqê bi rê ve çû

Li Dihokê, xwepêşandaneke befirêh li dijî biryarên hikûmeta Îraqê bi rê ve çû.

Bi hezaran welatîyên Dihokê îro, ji bo protestokirina biryarên Bexdayê yên li dijî Herêma Kurdistanê û şehîdkirina ciwanên Kurd ên li Kerkûkê, li Parka Newrozê kom bûn.

Di nava xwepêşandanê de pêkahate, sendîka û saziyên cuda, cuda beşdar bûn.

Xwepêşanderan ji hikûmeta Îraqê xwest ku pabendî yasaya bûdceyê û destûra bingehî bibe.

Herwiha xwepêşanderan ji hikûmeta Bexdayê xwest ku rêkeftinên xwe yên bi Hikûmeta Herêma Kurdistanê re cîbicî bike.

Di xwepêşandanê de, daxwaznameyek hate xwendin û organîzatorên xwepêşandanê ew daxwazname radeştî aliyên fermî yên parêzgeha Dihokê kir.

Parêzgarê Dihokê Elî Teter jî di xwepêşandanê de amade bû û got: "Em hatine daxwaza mafê xwe bikin. Ev daxwaziyên ku di vê xwepêşandanê de radeştî me hatine kirin em dê bidin balyozxane û aliyên siyasî."

Hikûmeta Herêma Kurdistanê dicive

Sibe Hikûmeta Herêma Kurdistanê dicive û biryarê li ser qebûl kirin an jî redkirina wan 500 milyar dînanan dide, ku Hikûmeta Îraqê jî bo Herêma Kurdistanê dişîne. **Nerina Azad**

AKP demografiya Xelatê diguherîne

Desthilatdariya AKP-MHP'ê bête navber demografiya Kurdistanê diguherîne. Ji bo Tirkên Ahiskayê li navçeya Xelatê ya Bedlîsê bi cih bike, dest bi çêkirina 300 avahiyan kir.

Tê gotin, avahî wê di nava mehekê de biqedin û nêzî 3 hezar Tirk ên Ahiskayî li van avahiyan bêne bicihkirin.

Bedlîs ku di dîroka Kurd û Kurdistanê de xwedî cihê girîng e, her tim bû hedefa dewleta Tirk. Plana Şark Islahat a ku sala 1925'an hate amadekirin di serî de Bedlîs li ser bi dehan bajarên Kurdan hate ferzkirin. Di vê çarçoveyê de li Bedlîs, Xelat, Elcewaz, Tetwanê mal û

erasesyên Kurdan hatin destekirin, beşeke mezin a Kurdan ber bi bajarên Tirkan ve hatin koçberkirin, axaftina bi Kurdî, navên bi Kurdî hatin qedexekirin. Dewleta Tirk ku dest danî ser mal û xaka Kurdan, koçberên Tirk li van deveran bi

cih kir.

Yek ji bajarên ku bi taybetî demografiya wê hate guhertin jî navçeyên Xelat û Elcewazê ne. Dewleta Tirk ji Asya Navîn, Kafkasya, Balkanan û Derya Reş bi hezaran malbat li Bedlîsê bi cih kir. Ji ber ku armanca guhertina demografiyê ya dewleta Tirk pêk nehat, vê carê jî gavên nû hatin avêtin. Di salên 1990'î de li Bedlîs û navçeyên wê bi sedan gund û gundik hatin şewitandin, valakirin, bi hezaran mirov hatin koçberkirin. Li gel van polîtîkayên dewletê jî gelê Kurd koç nekir, yan jî li xaka xwe vegeriya.

DI SALA 2016'AN DE TIRKÊN AHISKA LI XELATÊ HATIN BICIHKIRIN

Xelkê Bedlîsê li dijî polîtîkaya dewleta Tirk a sed salî ya ji bo guhertina demografiyê û asîmîlasyonê li ber xwe dide. Di salên 2016 û 2017'an de Tirkên Ahiska yên ji Ûkraynayê hatin

anîn bi taybetî li navçeya Xelatê ya Bedlîsê hatin bicihkirin. Di nava van salan de bi sedan avahî hatin avakirin, bi hezaran Tirk ên Ahiskayî li van avahiyan hatin bicihkirin.

Li Xelatê di hîlbijartinên xwecihî yên salên 2014 û 2019'an de tevî ku HDP bi ser ket, bi destwerdana AKP'ê û hîleyên li hîlbijartinê şaredarî radeştî namzetê AKP'yî hate kirin. Desthilatdariya AKP-MHP'ê ku lîstika xwe ya guhertina demografîk û asîmîlasyonê li Xelatê bi ser neket, careke din kete nava liv û tevgerê.

3 HEZAR KOÇBERÊN DIN LI XELATÊ TÊNE BICIHKIRIN

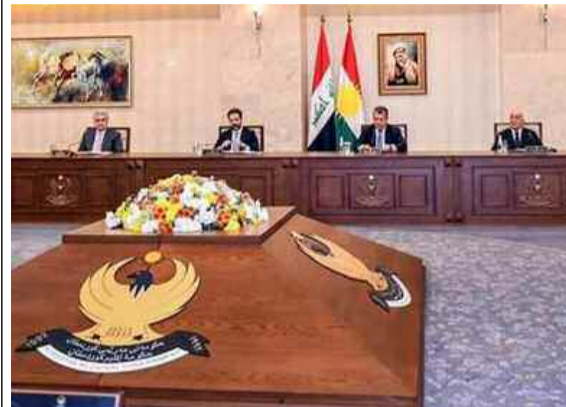
Li Xelatê helwesta Kurdan a xwedîderketina li xaka xwe û zêdebûna nifûsa Kurdan a li navçeyê AKP tirsand. AKP ku beriya niha koçberên Tirk li Xelatê bi cih kir û ji Erdogan re qesrek ava kir, polîtîkaya bicihkirina koçberên nû jinûve xiste dewrê.

Desthilatdariya AKP-MHP'ê ji bo li Xelatê nifûsa Kurdan jinûve biguherîne li navenda bajêr, li peravên Gola Wanê 300 avahiyên nû çêdike. Çêkirina avahiyan nêzî 3 meh in dewam dike û wê zêdeyî 3 hezar koçber lê bêne bicihkirin. Di salên 2016 û 2017'an de zêdeyî 2 hezar Tirk ên Ahiskayê ku ji Ûkraynayê hatin anîn, li vê herêmê hatin bicihkirin. Li heman qadê wê li avahiyên din jî dîsa Tirkên Ahiska bêne bicihkirin. Mesrefa avahiyan jî ji aliya desthilatdariya AKP-MHP'ê ve tê dayin.

Hikûmeta Herêma Kurdistanê bangî Iraqê kir

Lijneya Wezîran a Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji hikûmeta Bexdayê xwest ku mafên darayî yên Herêma Kurdistanê li gorî wê rêjeya ku di yasaya bûdceyê de hatiye diyarkirin bide.

Lijneya Wezîran a Herêma Kurdistanê bi serokatiya Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî civiya.

Di civîna de ku Cîgirê Serokwezîr Qubad Talebanî jî tê de amade bû, pirsgirêka bûdceyê ya navbera Hewlêr û Bexdayê û pêşhatên Kerkûkê hatin gotûbêjkin.

Lijneya Wezîran tekez kir li ku di qanûna bûdceya federalî de hatiye diyarkirin divê Bexda hemû mûçeyên darayî yên mehane 1 trîlyon û 375 milyar dînar bişîne ku 906 milyar dînar ji bo mûçeyên fermanberên Herêma Kurdistanê tê dayîn.

Lijneyê aloziyên li Kerkûkê jê nirxand û serxaxî ji malbatên kesên ku di bûyerên vê dawiye yên bajêr de jiyana xwe ji dest daye xwest û hêviya başbûnê ji birîndaran re xwest.

Herwiha li jineyê tundûtûjiya li dijî welatîyên Kurd ên ku bi awayekî aştîyane li dijî zilma li Kerkûkê xwepêşandan li dar xistin, şermezar kir.

"Divê yên gule reşandine bîn darizandin"

Li aliyê din Lijneya Wezîran bangî Iraqê kir derbarê kesên ku li Kerkûkê gule li welatîyan reşandine û bûne sedema şehîdkirina welatîyan karûbarên yasayî bidin destpêkirin û bîn darizandin.

Di civînê de danûstandinên dawî yên navbera Hewlêr û Bexdayê ji bo cîbicîkirina yasaya bûdceya federalî ya Iraqê ya sala 2023yan hatin gotûbêjkin.

Lijneyê amaje bi wê yekê jî kir ku Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji mûçe û mafên darayî yên karmend û karmendên xwe berpirs e û helwesta Bexdayê ya li ser nedana van mafan weke nîgeran şîrove kir.

Di yasaya bûdceya Iraqê de bi giştî pişka Herêma Kurdistanê 16 trîlyon û 498 milyar dînar hatiye destnîşankirin.

Li gorî wê yekê her meh pêwîst e Bexda 1 trîlyon û 375 milyar dînar ji Hewlêrê re bişîne.

Lê di civîna 3ê Îlonê de hikûmeta Iraqê biryar da ku tenê 500 milyar dînar "wek deyn" ji bo mehên Îlon, Çiriya Pêşîn û Çiriya Paşîn ji Herêma Kurdistanê re bişîne.

Herwiha Bexdayê ji bo mehên Tîrmeh û Tebaxê ti mûçe nedaye Herêma Kurdistanê.

Lijneya Wezîran bal kişande ser wê yekê ku Herêma Kurdistanê ji roja 25ê Hezîrana 2023an ve ku yasaya bûdceyê ketiye meriyetê, erkên xwe yên li gorî yasayê cîbicî kirine.

Desteyê hikûmeta Iraqê vexwend ku wê biryarê binirxîne û bag kir ku mafên Herêma Kurdistanê yên darayî bi hejmarên ku di yasaya bûdceyê de hatine diyarkirin bidin.

Herwiha li jineyê tekez kir ku li seranserê Iraqê mûçeyên mehane bê dereng tînin dayîn û divê li Herêma Kurdistanê jî heman pîvan bîn cîbicîkirin.

Rûdaw

Serokê Herêma Kurdistanê û Serokwezîrê Iraqê rewşa Kerkûkê gotûbêj dikin

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî û Serokwezîrê Iraqê Mihemed Şiya Sûdanî di peywendiyêke telefonî de rewşa Kerkûkê gotûbêj kirin.

Herdu aliyan, tekezî li ser wê yekê kir ku pêwîst e bilez tedbîr ji bo parastina aramî û ewlehiya Kerkûkê bîn girtin.

Nêçîrvan Barzanî û Mihemed Şiya Sûdanî herwiha got ku divê rê li ber li her hewleke têkdana pêkvejiyan û asayîşa bajar were girtin. Herdu aliyan, herwiha tekez kir ku divê hêzên asayîşa bajêr, bê cudahî hemû pêkhatayan biparêzin û aramî û ewlehiyê pêk bînin.

Serokê Herêma Kurdistanê û

Serokwezîrê Iraqê herwiha gotin ku, divê kesên ku gule berdane xwepêşanderan û di encamê de

şehîd û birîndar çêbûne, lêkolîn li ser wan were kirin û rastî yasayê werin.

KDP.info

Xwepêşandana Revenda Kurd li Londonê ji bo piştevaniya Kerkûkê

Revenda Kurd li Londonê ji bo piştevaniya xelkê Kerkûkê û şermezarkirina şehîdbûna welatîyên Kurd ên li wî bajarî, xwepêşandeke nerazîbûnê encam didin.

Revenda Kurd li Londonê ji bo piştevaniya xelkê Kerkûkê û şermezarkirina şehîdbûna welatîyên Kurd ên li wî bajarî, xwepêşandeke nerazîbûnê encam didin, ku di nav xwepêşandanê de ji bilî Kurdên hemû parçeyên Kurdistanê, kesên din jî beşdar in.

Îro Sêşemê 5ê Îlona 2023an, Revenda Kurd li ber Balyozxaneya Iraqê ya li Londona paytexta Brîtanyayê ji bo piştevaniya xelkê Kerkûkê û şermezarkirina şehîdbû-

na welatîyên Kurd ên li wî bajarî, xwepêşandaneke nerazîbûnê encam didin, ku di nav xwepêşandanê de ji bilî Kurdan, kesên din jî beşdar in û piştevaniya Herêma Kurdistanê dikin. Xwepêşanderên Revenda Kurd, helwesta hikûmeta Iraqê ya li hember neşandina mafên Herêma Kurdistanê yên di budceya federalî de şermezar kirin, herwiha xwestin nivîsek bigihînin berpirsên Balyozxaneya Iraqê ya li Londonê ku naveroka wê li ser rewşa Kurdên li Kerkûkê û helwesta Iraqê li hember mafên darayî yên Herêma Kurdistanê ye.

Rêkxerên xwepêşandanê ji Kurdistanê re diyar kirin, tiştê li

Kerkûkê rûdide, berdewama prosyeyên jenosîdkirina Kurdan a di serdemên cuda cuda yên Iraqê de ye, herwiha tekez kirin ku dixwazin di xwepêşandaneke sivil de peyama nerazîbûnê bigihînin berpirsên Balyozxaneya Iraqê ya li Londonê.

Xwepêşanderan daxwaz kirin ku Heşda Şeibî li Kerkûkê nemîne û dawî li serbazgehkirina bajêr were anîn û Madeya 140 a Destûra Iraqê were cîbicîkirin.

Êvara roja Şemiyê 2ê Îlona 2023an, hejmarek ciwanên Kurd ên nişteciyên taxên Şoraw û Rehîmawa yên li Kerkûkê li dijî girtina rêya sereke ya Hewlêr – Kerkûkê ji aliyê hinek Ereb û Tirkmenan ve, xwepêşandan kirin. Di xwepêşandanê de alozî derket û hêzên ewlehiyê gulle reşandin ser xwepêşanderên Kurd. Ji ber reşandina gulleyan ji aliyê hêzên ewlehiyê ve bi ser xwepêşanderan de, çar welatîyên Kurd ên Kerkûkê yên bi navên "Hawkar Ebdullah, Heval Star, Semed Mihemed û Husên Sabir" şehîd bûn û nêzîkî 15 kes jî birîndar bûn.

Tevî şehîdkirin û birîndarkirina welatîyên Kurd li Kerkûkê, hêzên ewlehiyê yên Kerkûkê, çar roj-namevan û xebatkarên medyayê jî desteser kirin û yek jî birîndar kirin.

Nerina Azad

Kompanyên Misrî li Kurdistanê projeyan pêk tînin

Cîgirê Serokê Karûbarên Hawirde û Hinardekirinê li Herêma Kurdistanê Eta Mihemed got ku, biryar e lûtkeya Iraq û Misrê li Herêma Kurdistanê were lidarxistin bi mebesta kişandina kompaniyên Misrî û hinardekirina kelûpelan ji Herêma Kurdistanê. Eta Mihemed ji malpera KDP.info re ragihand: "Biryar e lûtkeya Iraq û Misrê li Herêma Kurdistanê were lidarxistin. Kompanyên Misrî tînin Kurdistanê ji bo hinartina kelûpelên pêwîst ji Misrê re kar bikin ku kompaniyên wan dê werin û li Kurdistanê projeyan pêk bînin."

Mihemed wiha got: "Em dixwazin bi riya wê lûtkeyê kompaniyên wan bikşînin Herêma Kurdistanê û li gel kompaniyên me kar

bikin, ji ber wê jî lûtke girîng e û biryar e di 24ê Mijdarê de were lidarxistin û piştê li Iraqê were lidarx-

istin, ji ber wê jî hewlên ji bo kişandina kompaniyên biyanî berdewaran.

KDP.info

Hikûmeta Kurdistanê bang li civaka navdewletî dike: Piştevaniya mafên me bikin û nehêlin êdî mafên xelkê me werin binpêkirin

Encûmena Wezîran a Herêma Kurdistanê îro çarşemê 6ê Îlona 2023an, bi serperîştîya Serokê

Piştî li ser pêşhatayên herî dawî yê cîbicîkirina yasaya budceya federal a ji bo sala darayî ya

Encûmena Wezîran di ber ronahiya van rastiyan de daxwaz dike ku Encûmena Wezîran a Iraqê bi awayekî dadperwerane biryara xwe li ber çavan derbas bike û heqên darayî yê Herêmê bi wan hejmarên ku di lîsteyên budceyê de hatine, ji Herêmê re bişîne, bi taybetî jî terxankirinên mûçeyan ku mehane 906 milyar dînar e, da ku Herêma Kurdistanê jî bikare mûçeyên mûçexurên Herêmê bide, wek mûçexurên seranserê Iraqê ku mehane bêyî paşketin ji wan re mûçê tene şandin, loma divê bi heman pîvanê, terxankirinên mûçeyên Herêmê di nav budceya Iraqê de wek xwe werin şandin û bi awayekî cuda û nedadperwerane serederî ligel Herêmê neyê kirin, li gor destûr û çarçoveya bingeha wejhevîyê li hember cîbicîkirina yasayan ligel wê serederî were kirin.

Di heman demê de Encûmena Wezîran daxwazê ji hêz û aliyên siyasî yê Herêmê dike ku yekdeng û yekhelwest bin di dakokîkirina maf û desthilat û heqên destûrî yê Herêmê de, ji bo vê mebestê jî, pêşniyaza cezakirina civîneke berfireh a hêz û aliyên siyasî yê Herêmê hat kirin ji bo derxistina rastiyan.

Herwiha Encûmena Wezîran daxwazê ji hêz û aliyên siyasî yê sereke yê pêkhênerên hikûmeta Iraqê dike ku heqên Herêmê wek di lîsteyên budceyê de hatine, werin şandin û pabend bin bi mînhaca wezarî û rêkeftinên siyasî yê pêkanîna hikûmetê û di wê çarçoveyê de jî, serederî ligel maf û heqên darayî yê Herêma Kurdistanê bikin.

Encûmena Wezîran daxwazê ji civaka navdewletî jî dike ku piştevanê Herêma Kurdistanê bin di bidestxistina mafên destûrî û heqên darayî de li gor destûr û rêkeftin û rê nedin êdî mafên xelkê Kurdistanê bi awayekî nerewa werin binpêkirin.

KDP.info

Pêşewa Hewramanî: Hikûmeta Iraqê siyaseta birçîkirinê li dijî Herêma Kurdistanê dimeşîne

Berdevkê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Pêşewa Hewramanî ragihand, hikûmeta Iraqê siyaseta birçîkirinê li dijî gelê Herêma Kurdistanê dimeşîne.

Tîma Hikûmeta Herêma Kurdistanê îro 4ê Îlona 2023an di konferanseke rojnamevanî de helwesta xwe ya derbarê mûçê û budceyê de eşkere kir.

Pêşewa Hewramanî di konferansa rojnamevanî got: Tiştê ku em di hikûmeta Iraqê de dibînin, siyaseta birçîkirinê û têkelkirina mafên gelê Herêma Kurdistanê bi pirsên siyasî re ye.

Pêşewa Hewramanî got, hikûmeta Herêma Kurdistanê her ji destpêka danûstandinên ligel hikûmeta federalî ve, bi berdewam hewl daye rêkeftinên ligel hikûmeta Iraqê cîbicî bike, lê aliyê ku pabendî rêkeftinan nebûye, hikûmeta Iraqê ye.

Got jî: Hikûmeta Iraqê biryar da ku mehane tenê 500 milyar dînar ji bo mûçeyên Hikûmeta Herêma Kurdistanê bişîne, lê hemberê pêwîstiya Herêma Kurdistanê bi 940 milyar dînar heye û tiştên ku hikûmeta Iraqê dişîne têra dabeşkirina mûçê nake.

Pêşewa Hewramanî destnîşan kir : Ew zîhniyeta ku li Pelkane û deverên din ji axa Herêma Kurdistanê dagîr kirine, bi navê dadgehên biryaran li dijî Herêma Kurdistanê derdixe û ciwanên Kurd li Kerkûkê şehîd dike, heman zîhniyeta berê ye ya ku li dijî gelê Herêma Kurdistanê hebû.

Berdevkê Hikûmeta Herêma Kurdistanê got: "Em ji her danûstandinekê re amade ne. Hikûmeta Herêma Kurdistanê dê bi niyaza baş û bi aramî berdewamiyê bi danûstandinan bide, lê em nizanin dê heta kengî ev aramî berdewam bike."

Nerina Azad

Encûmena Wezîran Mesrûr Barzanî û bi amadebûna Cîgirê Serokwezîr Qubad Talebanî civiya.

Di destpêka civînê de Serokwezîr Mesrûr Barzanî bi navê Encûmena Wezîran, sersaxî û hevxiyatiya ligel malbat û kesûkarên şehîdên bûyerên çend roj berê yê Kerkûkê nîşan da û hêviya başbûna bilez ji bo birîndaran xwest. Di heman demê de Encûmena Wezîran bi tundî ew tundûtûjîyê şermezar kir ku li hember welatîyên sivîl ên Kerkûkê hatin kirin, ku bi awayekî gelek aştîyane xwepêşandana xwe dikirin û nerazîbûna xwe li hember wê zilma ku li welatîyên Kurd ên Kerkûkê tene kirin, nîşan didan, lê belê mixabin bi teqekirin û rijandina xwînê bersiva wan hat dayîn.

Encûmena Wezîran daxwazê ji Hikûmeta Federal û aliyên pêwendîdar dike ku ewên çek bi kar anîn ji bo rûbirûbûna xwepêşanderan û bûn sedema şehîdkirina welatîyên sivîl ên li Kerkûkê, divê bi demildest rêkarên yasayî derbarê wan de werin kirin û radestî dadgehê werin kirin, da ku bigihin cezayê xwe.

2023an gotûbêj hat kirin, dûvre encamên gotûbêja şanda danûstandinê ya Herêma Kurdistanê piştî civîna wan a ligel şanda Hikûmeta Federal a li Bexdayê li ser maf û heqên darayî yê Herêma Kurdistanê, ji aliyê endamên şandê ve hat pêşkêşkirin.

Encûmena Wezîran tekezî li wê yekê kir ku li hember pabendiyên Herêmê, divê hemû mafên darayî werin şandin, ku li gor lîsteyên budceya Iraqê yê ji bo sala 2023an dike 16 trilyon û 497 milyar dînar, ku mehane li gor hejmarên budceyê dike 1 trilyon û 375 milyar dînar, lê belê Encûmena Wezîran a Iraqê di civîna xwe de roja 3ê Îlona 2023an, li derveyî lîsteyên budce û mafên darayî yê Herêmê, biryar da ku bi awayekî deyn, tenê bi qasî 500 milyar dînar di mehên 9, 10, 11 de werin şandin, ev di demekê de ku piştî meha 6an ve, ti pere ji bo mûçeyên mehên 7 û 8 nehatine şandin. Ev jî di demekê de ye ku her ligel ketina warê cîbicîkirinê ya yasaya budceya Iraqê 25ê Hezîrana 2023an ve, Herêmê pabendiyên xwe li gor yasaya budceyê cîbicî kirine.

Endamê Serokatiya MSDyê: Rejîm û Îran fitneyê li Dêrezorê çêdikin

Endamê Meclîsa Sûriyeya Demokratîk (MSD) Şikrî Şêxanî ragihand ku hikûmeta Sûriyeyê û Îran fitneyê li Dêrezorê çêdikin.

Endamê Meclîsa Sûriyeya Demokratîk (MSD) Şikrî Şêxanî ragihand ku hikûmeta Sûriyeyê û Îran fitneyê li Dêrezorê çêdikin.

Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) hewl didin gund û bajarokên li ber Çemê Feratê, ji Zîban heta Baxozê ji destê çekdarên ku piştevaniya Ebû Xewle û Îbrahîm el-Hifil dikin, derxînin.

Hêzên Yekîneyên Parastina Jinan (YPJ) yê ser bi HSDyê ve xwe ji bo çûna nav bajarokê Zîbanê amade dikin.

Armanca operasyonê derxistina van grûpên çekdar ji nav çend gund û bajarokên li ser qeraxên Çemê Feratê ye.

Li gorî zanyariyên ajansa Rûdawê, çekdarên alîgirên Ebû Xewle nêzîkî 18 gundan ji Zîban heta Hecîn û Baxoz li hember Bûkemalê kontrol

Zîban gundê Îbrahîm el-Hifil e ku yek ji şêxên eşîra Ikêdat e û bi eşkereyî çek li hemberî HSDyê hilgirtiye û ji eşîrê xwestîye êrişî HSDyê bike. Derbarê vê yekê de Navenda Ragihandina HSDyê daxuyaniyek belav kir.

HSDyê nîşan bi wê yekê daye ku kesê bi navê Îbrahîm El Hefel ji aliyê

hêzên wan ve tê xwestin.

Li gorî daxuyaniyê Îbrahîm El Hefel bûye sedema rijandina xwîna şervanan, derbiderkirina welatîyên sivîl, têkdana saziyên xizmetguzariyê û gurkirina fitneyê.

Her derbarê şerê Dêrezorê de, Endamê Encûmena Serokatiya MSDyê Şikrî Şêxanî ji Rûdawê re got ku tiştê dibe ji bo hilweşandina Rêve-

beriya Xweser fitneyek e.

Şikrî Şêxanî got, "Tiştê ku bi rastî li navçeya Dêrezorê çêdibe fitneyek e hatiye hûnandin û plankirin û cîbicîkirin ji aliyê milîsên Îranê ve, ji aliyê pasdaran ve bi fermana Îstixbaratên Îranê.

Herwiha rejîma Sûriyeyê jî bi temamî beşdarî vê fitneyê ye ji bo têkdana stûnên Rêveberiya Xweser û hilweşandina Rêveberiyê ye.

Ew tenê fitneyek e ne kêma û ne zêde, dixwazin weke dijminatîyeke Kurdî- Erebnî nîşan bidin lê bi rastî fitneyek e mezhebî ye Sûriyeyê û Îranê xwest bi rêya wê aloziyê li navçeyê derxînin."

Hevdem bi şerê Dêrezorê re çekdarên opozisyona Sûriyê êrişî gundê Tewîleyê yê 10 kîlometreyan li rojavayê Til Temirê kiribû û kontrolkirina wî ragihandibû. Çavkaniyekê ji navçeyê ji Rûdawê re tekez kir ku Encûmena Leşkerî ya Til Temirê, gund ji destê çekdarên opozisyone derxistiye û bi temamî kontrol kiriye.

Nerina Azad

Şaxewan Ebdullah: Me ji 30 ciwanên Kerkûkê 26 ciwan azad kirin

Cîgirê Serokê Parlamentoya Iraqê Şaxewan Ebdullah di şîna şehîdên xwepêşandanên roja 2ê Îlonê yê Kerkûkê de ragihand, duh ji 30 ciwanan, 26 ciwan azad kirine.

Cîgirê Serokê Parlamentoya Iraqê Şaxewan Ebdullah di şîna şehîdên xwepêşandanên roja 2ê Îlonê yê Kerkûkê de ragihand, duh ji 30 ciwanan, 26 ciwan azad kirine.

Şaxewan Ebdullah ji ajansa Kurdistan24ê re ragihand: "Duh me ji 30 ciwanan, 26 ciwan azad kir, tenê 4 kes mane, ku goya du ji wan demançe hilgirtine, ji bo wan jî em li ser xetê ne, rast e beşek ji desteserkiriyên ser bi partiyeke din in, heta niha em li ser xetê ne, da ku ew çar kes jî werin azadkirin."

Cîgirê Serokê Parlamentoya Iraqê Şaxewan Ebdullah îro tevî şandekê beşdarî şîna şehîdên Kerkûkê bûn.

Şaxewan Ebdullah ji Kurdistan24ê re diyar kir: "Çend ciwanên me bi neheqî hatin şehîdkirin û me di civîna xwe ya ligel Serokwezîrê Iraqê de jê re ragihand ku tiştê li Kerkûkê rûda, nayê qebûlkirin û nabe çend xelkê Hewîceyê bîn taxên Kurdan ên Kerkûkê û xelkê Kurd hêrs bikin û dema çend rojan rêya wan bigrin, bêyî ku hikûmet ti pêngavekê biavêje."

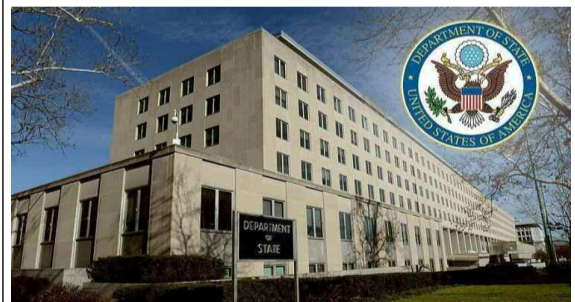
Ebdullah eşkere kir: "Me daxwaz kir, hemû wan kesên ku destê wan di kuştina wan ciwanan de heye, werin cezakirin." Li ser vê mijarê, "Serokwezîrê Iraqê soz daye, di asta bilind de fermanbaran biguherîne û lêkolînê cidî li ser vê mijarê bikin û qurbanîyan qerebû bikin".

Nerina Azad

Wezaretê Derve ya Amerîkayê tundûtûjiyên li Kerkûkê şermezar dike

Wezaretê Derve ya Amerîkayê ragihand, ew ji nêzik ve çavdêriya aloziyên van demên dawî yê bajarê Kerkûkê dikin û daxwaza aktîvkirina Madeya 140 û çareserkirina kêşeyan bi rêya diyalogê dikin.

Cîgirê Berdevkê Wezaretê Derve ya Amerîkayê Vedant Patel di konferanseke rojnamevanî de li ser rewşa Kerkûkê helwesta welatê xwe eşkere kir û ragihand: "Em tundûtûjiyên van demên dawî yê li Kerkûkê şermezar dikin û sersaxiyê li malbatên qurbanîyên xwepêşandanên bajarê Kerkûkê dikin."

Vedant Patel ji aliyên daxwaz kir ku kêşeyan bi rêya diyalogê çareser bikin û ji bo çareserkirina bingehîn a kêşeyên Kerkûkê, cîbicîkirina Madeya 140 a Destûra Iraqê were aktîvkirin. Êvara roja Şemiyê 2ê Îlona 2023an, hejmarek ciwanên Kurd ên nişteciyên taxên Şoraw û Rehîmawa yê li Kerkûkê li dijî girtina rêya sereke ya Hewlêr - Kerkûkê ji aliyê hinek Ereb û Tirkmenan ve, xwepêşandan kirin. Di xwepêşandanê de alozî derket û hêzên ewlehiyê gulle reşandin ser xwepêşandêrên Kurd. Ji ber reşandina gulleyan ji aliyê hêzên ewlehiyê ve bi ser xwepêşandêran de, çar welatîyên Kurd ên Kerkûkê yê bi navên "Hawkar Ebdullah, Heval Star, Semed Mihemed û Husên Sabir" şehîd bûn û nêzikî 15 kes jî birîndar bûn.

Tevî şehîdkirin û birîndarkirina welatîyên Kurd li Kerkûkê, hêzên ewlehiyê yê Kerkûkê, çar rojnamevan û xebatkarên medyayê jî desteser kirin û yek jî birîndar kirin.

Nerina Azad

Hoşyar Zêbarî: Dema wê hatiye ku dadgeheke destûrî ya bihêz bê avakirin

Siyasetmedarê Kurd Hoşyar Zêbarî dibêje, biryarên vê dawiyê yê Dadgeha Federalî ya Iraqê seyr û nedestûrî ne û dibêje: "Dema wê hatiye ku dadgeheke destûrî ya bihêz bê avakirin."

Siyasetmedarê Kurd Hoşyar Zêbarî li ser Twitterê nivîsî: "Biryarên vê dawiyê yê Dadgeha Federalî ya Iraqê seyr û nedestûrî ne û ji ber wê jî biryarên Serokwezîrê Iraqê yê vekirina baregeha PDKê li Kerkûkê û cîbicîkirina rêkeftina ligel kuweytê hilweşandin." Hoşyar Zêbarî di twîterê de wiha amaje bi wê yekê kir: "Ev zordariyeke metirsîdar e."

Herwiha tekezî kir jî: "Dema wê hatiye ku dadgeheke destûrî ya bihêz bê avakirin."

Hoşyar Zêbarî di tweeta xwe de amaje bi malikeke şairê Ereb ê navdar El-mutenebî kir û got: "Hevrikî bi te re ye û tu hevrik û dadwer î." Dadgeha Bilind a Federal a Iraqê roja 3ê vê mehê biryara radestkirina PDKê li Kerkûkê rawestand û got jî: "Biryara Serokwezîrê Iraqê ya valaki-

rina baregehê û radestkirina wê bo PDKê dê heta yekalîkirina wê dosyayê bê rawestandî."

33 baregehên PDKê li Kerkûkê hene û piraniya wan hatine valakirin, lê baregeha sereke ya Encûmena Serkirdatiya PDKê li Kerkûkê, heta niha ji aliyê Femandariya Operasy-

onên Kerkûkê ve dagîrkirî ye.

Ev yek di demekê de ye, roja 25ê Îlonê Serokwezîrê Iraqê Mihemed Şiya Sûdanî ferman dabû Femandariya Operasyonên Hevbeş ku baregehê vala bike û radestî Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) bike.

Nerina Azad

Partî û aliyên siyasî yê Rojhilatê Kurdistanê greva giştî ragihandin

Di salvegera yekemîn a serhildana 'Jin, Jiyan, Azadî' de partî û aliyên siyasî yê li Rojhilatê Kurdistanê di 16ê Îlonê de greva giştî ragihandin û

çû ku êdî paşde jî nazivire. Rola berçav ya jinan di pêşengtiya wê şoreşê de, bû sedem ku civaka me di milê civakî de pêngavek din ber bi

(PAK)

- Komeleya zehmetkêşên Kurdistanê

Li ser xalên jêr lihev kirin:

1- Piştevanîkirin ji daxwazên têkoşerên civaka sivil û rêxistinên serbixwe ji bo rêzgirtin û beşdariya çalak a salroja şoreşa Jin, Jiyan, Azadî;

2- Ragihandina roja 25-06-1402 (16-09-2023) weke roja greva giştî li hemû Kurdistanê. Di wê rojê de hemû dikan û bazar û navendên kar û îdarî bêne girtin. Serê sibeha wê rojê girseya xelkê Kurdistanê di bajar û navçe û gundên Kurdistanê de serdana aramgeha Jîniya ciwan û hemû şehîd û cangoriyên şoreşa "Jin, Jiyan, Azadî"yê bikin û destegulên rêz û xweşewîtiyê ser aramgehên wan danên û merasima rêzgirtinê birêve bibin.

3- Daxwaz ji hemû xelkê azadîxwaz yê Îranê (jin, ciwan, karker, mamosta, xanenişîn, jîngehparêz û neteweyên bindest) li sertaserê Îranê dikin ku piştevaniya gireva xelkê Kurdistanê bikin û bi gireveke giştî nîşanî hemûyan bidin ku şoreşa 'Jin, Jiyan, Azadî' heya gihiştin bi armancên xwe wê berdewam be.

4- Daxwaz ji hemû têkoşerên çalak, hêz û aliyên pêşketinxwaz yê derveyî welat dikin ku bi hemû awayekî piştevaniya xwe ji bo gireva giştî ya salroja şoreşê bikin û di wê rojê de xwepêşandan û meşên girseyî birêve bibin û bala hemû civakên mirovhez ên cihanê bikêşnin ser piştevanî şoreşa jîniyê.

5- Her yek ji partî û aliyên siyasî yê Kurdistanê ku beşdariya wê rûniştinê bûne, piştevanî û beşdariya xwe ji bo gireva roja 25-06-1402 (16-09-2023) û merasimên ser aramgehên şehîd û cangoriyan radigihînin."

anfurdi.com

banga tevlibûnê kirin.

Partî û aliyên siyasî yê Rojhilatê Kurdistanê ji ber salvegera yekemîn a destpêkirina serhildana 'Jin, Jiyan, Azadî' daxuyaniyeke hevpar weşandin.

Di daxuyaniyê de hate ragihandin jin a Kurd a ciwan a ji bajarê Seqizê Jîna li Tehranê di encama êrîşa hêzên dewletê de jiyana xwe ji dest da û bû sembola serhildana girseyî ya bi dirûşma 'Jin, Jiyan, Azadî', ku li Kurdistanê destpê kir û li hemû bajar û navçeyên Îranê û derveyî welat belav bû.

Hate destnîşankirin ku ev serhildan a ku weke 'Şoreşa Jîna' jî tê naskirin, bû serhildan û nerazîbûna herî girseyî û dirêj ku desthilatdariya Komara Îslamî xiste ber lêpîrsînê û hate gotin, "Sala bihurî û di proseya wê şoreşê de tevgera azadîxwaz a xelkê Îranê bi giştî û xelkê Kurdistanê bi taybetî li dijî rejîma desthilatdar di Îranê de ezmûna pêvajoyeke nû û girseyî kir û gaveke berdewam pêşde

pêş ve biçû û asoya serketinê ronîtir bibe. Ciwanan di jortirîn asta fedakariyê de ji bo jiyaneke azad û dilxwaz fedakariyeke bêhempa kirin."

Daxuyaniyê bi vî rengî dewam kir:

"Di salvegera destpêkirina şoreşa Jîniyê de, di cih de ye ku ji bo rêzgirtina şehîdên wê şoreşa nû û rêzgirtin ji cangoriyan û zindaniyên siyasî û her wiha zindîhiştina wê tevgera siyasî, em bi awayekî xurt ber bi pêşwaziya wê boneya mezin ya siyasî û civakî ve biçin. Ji bo wê yekê piştî çend hevdîtin û ravêjen siyasî, roja Çarşemiyê 15-06-1402 (06-09-2023) partiyên siyasî yê Rojhilatê Kurdistanê yê wek:

- Hizba Demokrat a Kurdistanê Îranê (HDKÎ)
- Komele (Rêxistina Kurdistanî ya Hizba Komunîsta Îranê)
- Patiya Jiyana Azad a Kurdistanê (PJAK)
- Rêxistina Xebata Kurdistanê Îranê (Sazimanî Xebat)
- Partiya Azadiya Kurdistanê

Mesrûr Barzanî di civîna ligel şanda Parlamentoya Kanadayê de: Dest ji mafên xwe yên rewa û destûrî bernadin

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 4ê Îlona 2023an pêşwaziya şandeke Parlamentoya Kanadayê bi serokatiya parlamenter Tom Kmiec kir.

Serokê şanda Kanadî kurteyek derbarê kar û çalakiyên Koma Parlamenterên Dostê Kurd li Parlamentoya Kanadayê pêşkêş kir, ku ji hejmarek parlamenterên piraniya par-

tiyên Kanada pêk hatiye û armanca wan piştevaniya doza Kurdî û pêşxistina pêwendiyên di navbera Kanadayê û Herêma Kurdistanê de ye.

Her wiha şanda mêvan rewşa pêkvejiyana aştiyane, azadiya olî û azadiya ragihandinê li Herêma Kurdistanê bilind nixand, ku hevşeweyê azadîyên ku li Kanadayê hene ye.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî spasiya hevkarî û piştevaniya Kanadayê bo Herêma Kurdistanê kir, bi taybetî di şerê dijî terorîstên DAIŞê de.

Di mijareke din a civînê de, Serokwezîrê Mesrûr Barzanî bal kişand li ser pêşatên dawî yên di warê pêwendiyên li gel hikûmeta federal de û aşkere kir ku Herêma Kurdistanê hemû erkên xwe yên di çarçoveya destûrê de cih anîye, lê cihê mixabinî û dilgiraniyeke mezin ku mafên gelê Kurdistanê bi awayekî gelek nedadperwerî û nedestûrî tê binpêkirin û rêz li rêkeftina aliyên ku hikûmetê ava kirine û karnameya hikûmetê nayê girtin ku li Encûmena Nûneran a Iraqê bi piraniya dangan hatiye pesendkirin.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî tekezî li ser wê yekê kir ku gelê Kurdistanê bi ti awayî dest ji mafên xwe yên rewa û destûrî bernade û serê xwe li ber ti fişar û gefên wan aliyan natewîne ku dixwazin Iraqê vegeştin serdema dîktatorî, zordarî û çewsandina gelê Kurdistanê. **Nerina Azad**

Îlham Ehmed li ser şerê Dêrezorê: Îran û Sûriya van aloziyan derdixin

Îlham Ehmed li ser şerê Dêrezorê: Îran û Sûriya van aloziyan derdixin.

Seroka Desteya Cîbicîkar a Encûmena Sûriyeya Demokratîk (MSD) ragihand ku li Dêrezorê “şerekî giran” derketiye.

Şer û pevçûnên dijwar ên di navbera Hêzên Sûriya Demokratîk (HSD) û beşeke Encûmena Leşkerî ya Dêrezorê û hinek eşîran de berdewam in. Seroka Desteya Cîbicîkar a Encûmena Sûriyeya Demokratîk (MSD) Îlham Ehmed li ser tora civakî ya Xê daxuyaniyek belav kir.

Îlham Ehmedê got, “Ev herêm bi saya Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) û Hevpeymaniya Navdewletî ji destê DAIŞê hat rizgarkirin. Ji bo aramiya gelên Bakurê Rohhilatê Sûriyeyê şer kirin û bi ser ketin.”

“Delîl hene ku Îran û Sûriya van aloziyan derdixin”

Seroka Desteya Cîbicîkar a Encûmena Sûriyeya Demokratîk (MSD) Îlham Ehmedê diyar kir ku ev şer û pevçûn ne bûyerên yek-carî ne û anî ziman:

“Delîl hene ku ev alozî ji aliyê çekdarên ser bi Îran û rejîma Sûriyeyê ve tene birêve birin ku dixwazin alozî û bêîstîqrariyê li seranserê herêmê çêbikin.

Îran û rejîma Esed dixwaze vê aloziyê wek encama nakokiya etnikî ya di navbera Ereban û Kurdan de nîşan bide û xelkê Sûriyeyê ji xwepêşandanan li başûrê Sûriyeyê dûr bixe.”

Îlham Ehmedê got, “Çima Îran û rejîma Sûriyeyê dixwaze vê yekê bikin?” û anî ziman:

“Hewldana derxistina leşkerên Amerîkî ji Sûriyeyê aranceke din e. Dibe ku ew hewl didin piştgiriya navneteweyî bi dest bixin, bi nîşandana rewşa ku ji aliyê eşîrên Ereban ve tê meşandin.”

Îlham Ehmedê diyar kir ku şer û pevçûn dê bandoreke mezin bike û aramiya “bakurê rojhilatê Sûriyeyê” dixwe metirsiyê.

Îlham Ehmedê herwiha anî ziman, “Xelkê bakurê rojhilatê Sûriyeyê hêjayî wê ye ku li herêma xwe xwedî aramî û ewlehiyê be.”

Rêxistina Çavdêriya Mafên Mirovan a Sûriyeyê (SOHR) ragihand ku di şer û pevçûnan de heta niha 31 kes hatine kuştin.

Çi bûbû?

Şeva yekşemê hêzên taybet ên Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) li parêzgeha Dêrezorê operasyoneke berfireh a bi navê “Xurtkirina Ewlehiyê” dabû destpêkirin.

Di operasyonên HSDyê de serokê Encûmena Leşkerî ya Dêrezorê Ehmed el-Xebîl Ebû Xewle û çend kesên nêzîkî wî hatibûn desteser kirin.

Piştî desteser kirina serokê Encûmena Leşkerî ya Dêrezorê Ehmed el-Xebîl Ebû Xewle, li herêmê alozî gur bûn. Li ser vê yekê, alîgirên Ebû Xewle êrişî xalên HSDyê û Hêzên Ewlekariya Hundirîn kir.

Herwiha çekdarên din jî êrişî binkeya HSDyê ya li bajarokê El Besîrayê yê li gundewarê rojhilatê Dêrezorê kir. **Nerina Azad**

Ebdûlazîz Qasim: Şerê Dêrezorê û dijminatîya Gelê Kurd

Di sala 2019'an de, ji dest rêxistina terorîst ya DAIŞê bi alîkariya hêzên HSD û koalisyona Navneteweyî ya li dijî terorê bi rêberiya Amerîka hatin rizgar kirin, lê bi carekî ev dever ji çeteyên DAIŞê nehatin paqijkirin û car car ji aliyê grûpên veşartî yên DAIŞê êriş li dijî HSD dihatin pêkanîn, tevî ku hejmarên mezin ji van çeteyên terorîst ji girtîgehên Rêveberiya Xweser bi piştgiriya eşîrên Ereban dihatin berdan û gelek ji wan tevî hêzên parastinê yên Rêveberiya Xweser bûn, ku heta îro jî tatkiliyên hin serok eşîrên ereb yên Dêrezorê û Hesekê bi aliyên cuda re hene, bi taybetî ligel Îranê û Tirkiyê û rejîma Şamê.

Her ji berî çend mehan ve, wiha dihat pêşbînîkirin ku şerekî mezin li demeke nêzîk li Dêrezorê di navbera hêzên girêdayî Amerîka û hêzên girêdayî Îranê û Hizibulah de peyda bibe, ji bo vê armançê ji aliyê koalisyona Navdewletî li dijî DAIŞê ya bi rêberiya Amerîka û bi alîkariya Hêzên Sûriya Demokratîk (HSD), hêzeke leşkerî ji eşîrên ereban (Encûmena Leşkerî ya Dêrezorê) ji eşîrên erebên Dêrezorê hate damezrandin bo amadekariya şerekî wisa.

ku ji demek dirêj ve, hêzên Amerîka li Sûriyê hewla kontrolkirina tevahiya parêzgeha Dêrezorê didin û herwiha kontrolkirina tevaya sînorê Sûriyê-Îraqê heta bigehêja sînorê Ordîne (Jordan) ji bo rêgirtin li bizavên milîsên girêdayî Pasdarê Îranê û Hizibulah û girûpên bazirganiya madde hişber, nemaze bazirganiya Captagon li van deveran, ku hêjayî gotinê ye tevî girîngiya cografiyê ya parêzgeha Dêrezorê herwiha girîngiyek aborî mezin heye ji ber neft û gaz wê ya zaf û zêdebarî girîngiya çemê firatê û kiştukalî û çandiniya wê navçeyê.

Deverên Rohhilatê Parêzgeha Dêrezorê, di sala 2019'an de, ji dest rêxistina terorîst ya DAIŞê bi alîkariya hêzên HSD û koalisyona Navneteweyî ya li dijî terorê bi rêberiya Amerîka hatin rizgar kirin, lê bi carekî ev dever ji çeteyên DAIŞê nehatin paqijkirin û car car ji aliyê grûpên veşartî yên DAIŞê êriş li dijî HSD dihatin pêkanîn, tevî ku hejmarên mezin ji van çeteyên terorîst ji girtîgehên Rêveberiya Xweser bi piştgiriya eşîrên Ereban dihatin berdan û gelek ji wan tevî hêzên parastinê yên Rêveberiya Xweser bûn, ku heta îro jî tatkiliyên hin serok eşîrên ereb yên Dêrezorê û Hesekê bi aliyên cuda re hene, bi taybetî ligel Îranê û Tirkiyê û rejîma Şamê.

Lewra wekî dîtina gelek çavdêr û şirovekarên siyasî, ku bi çira kesek ya hêzên Amerîka, serokê Encûmena Leşkerî ya Dêrezorê (Ebû Xwela) hatiye girtin û tevî paqijkirina Encûmena navhatî ji serkirdeyên wê yên tatkilî û danûstandin digel rêxistina DAIŞê û milîsên Îranê hene, ne wek nûçeyên media Erebi ya nijadperistî ku hewl didin van oparsyonên leşkerî li Dêrezorê bêxin di çarçoveya şerekî neteweyî de, wek bi Şerê Kurd û Ereban binav dikin.

Her wekî em dibînin, ku tatkiliya van oparsyonên îro li Dêrezorê bi şerekî veşartî di navbera Amerîka û Îranê de heye, ku Îran û Rûsiya bi awayekî aşkere û Tirkiya bi awayekî veşartî hewla dersînorkirina hêzên Amerîka ji Rohhilatê Sûriyê didin, ku gelek caran ev yek di civînên Astana û civînê dûqolî û sêqolî di navbera Tirkiya-Rûsiya-Îranê de hatiye dîpat kirin, lewra dikarin bêjin ku ti tatkiliya oparsyonên niha yên li Dêrezorê bi Kurd û Ereban nîne, zêdebarî ku îro pitirîya şervanên HSD yên niha li Dêrezorê ji eşîrên Ereban pêk tê, lê ji aliyê hin eşîrên Ereban ve, bi taybetî ew serok eşîrên girêdayî Îranê, Tirkiyê û paşmayên DAIŞê û tevî opozîsyona Sûriyê hewl didin ku van oparsyonên leşkerî li Dêrezorê wekî şerekî Kurdî-Erebî binav bikin û gefan li Gelê Kurd dixwin, tevî ku hemû partiyên kurdî yên girêdayî PYD û ENKSê tekezî li ser pêkvejiyanê di navbera kurd, Ereb û Siryanan de dikin.

Dibe ku ev oparsyon bo çend rojên din dirêj bike, lê dijminatî û nijadperistîya Erebi li dijî Gelê Kurd, dê bo demekî dirêj berdewam bike, ev dijminatîya ku bi dehên salan ji aliyê dewletên dagîrker bi taybetî li Sûriyê ku ji aliyê partiya Be'is ya deshilatdar û niha ji aliyê DAIŞê û opozîsyona Sûriyê ve tê xudankirin, ku divê Gelê Kurd hişyar be li hember gef û metirsiya nijadperistîya Erebi û bi awayekî praktîk divê kar bike bo misogerkirina mafên neteweyî yê Gelê Kurd û divê Partiyên Kurdan dest berdin ji dirûşmên bê wate wekî yên niha tene pêşniyarkirin, di pêşiyê de divê kar bike bo rêxistina navmala kurdî û peydakirina zemîna tifaq û yekrêziyê.

Wek xuyaye ku Partiyên kurdî heta niha nikarin bi roleke kartêker rabin bi erkê xwe, nemaze ku Miletê Kurd bi awayekî ji partiyên xwe bêhêvî bûye, hevdem dibînin ku hin rêxistinên civaka sivil yên kurdan bi awayekî çalak kar dikin, û li vir hêjaye destxweşiyê li xebata hin sazîyên mafên mirov yên kurdî û Sûrî bikin li ser rola wan di mijara sepandina sizayên Wezareta Gencîneya Amerîkayê li ser du aliyên dijekurd û terorîst yên girêdayî opozîsyona Sûriyê ya alîgirê Tirkiyê li Efrînê, ku ji aliyê Wezareta Gencîneya Amerîkayê di roja 17'ê Tebaxê de hatibû standin, ku dibe ev sizayên Amerîkayê li ser çeteyên dagîrker li Efrînê û herwisa şerê Dêrezorê û kodeteya Encûmena Leşkerî ya Dêrezorê li ser HSD, bibe wane û destpêk bo ku Rêveberiya Xweser û Partiyên kurdan bi taybetî (ENKS û PYD) siyasteke nû û dirust di xizmeta doza Kurdî ya neteweyî de bipajrînin, herwiha ji bo bidestxistina mafê neteweyî yên Gelê Kurd, qazinc ji vê qonaxa niha ya Sûriyê bibînin. **Ebdûlazîz Qasim**

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

Ev çiyê? Ev **a**ve.
Bu nêdir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

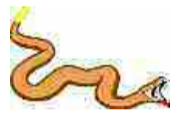
diran

Ev çiyê? Ev dir**a**ne.
Bu nêdir? Bu dişdir.
Что это? Это зуб.
What is it? It is a tooth.

agir

Ev çiyê? Ev **a**gire.
Bu nêdir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

mar

Ev çiyê? Ev **m**are.
Bu nêdir? Bu ilandır.
Что это? Это змея..
What is it? It is a snake.

Bb

bizin

Ev çiyê? Ev **b**izine.
Bu nêdir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is goat.

balon

Ev çiyê? Ev **b**alone.
Bu nêdir? Bu şardır.
Что это? Это шар.
What is it? It is a balon.

bacan

Ev çiyê? Ev **b**acane.
Bu nêdir? Bu pomidordur.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

otomobil

Ev çiyê? Ev otomob**i**le.
Bu nêdir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

Cc

taç

Ev çiyê? Ev ta**ç**e.
Bu nêdir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

canî

Ev çiyê? Ev **C**anîe.
Bu nêdir? Bu daydır.
Что это? Это жеребенок.
What is it? It is a horse.

cûcîk

Ev çiyê# Ev **C**ûcîke.
Bu nêdir? Bu cücädîr.
Что это? Это цыплёнок.
What is it? It is a chicken.

finçan

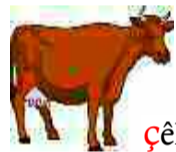
Ev çiyê# Ev fin**ç**ane.
Bu nêdir? Bu finçandır.
Что это? Это чашка.
What is it? It is a cup

Çç

çav

Ev çiyê? Ev **ç**ave.
Bu nêdir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

çêlek

Ev çiyê? Ev **ç**êleke.
Bu nêdir? Bu inêkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is cow.

defter

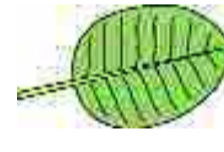
Ev çiyê? Ev **d**eftere.
Bu nêdir? Bu dəftərdîr.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

dar

Ev çiyê? Ev **d**are.
Bu nêdir? Bu ağacdîr.
Что это? Это дерево.
What is it? It is a tree.

Ee

belg

Ev çiyê? Ev **b**eige.
Bu nêdir? Bu yapraqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

elok

Ev çiyê? Ev **e**loke.
Bu nêdir? Bu hinduşqadır.
Что это? Это индюк.
What is it? It is a turkey.

çaynîk

Ev çiyê? Ev **ç**aynîke.
Bu nêdir? Bu çaynîkdîr.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

çakûç

Ev çiyê? Ev **ç**akûçe.
Bu nêdir? Bu çəkicdir.
Что это? Это молоток.
What is it? It is hammer.

dest

Ev çiyê? Ev **d**este.
Bu nêdir? Bu əldîr.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

dil

Ev çiyê? Ev **d**ile.
Bu nêdir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

ker

Ev çiyê? Ev **k**ere.
Bu nêdir? Bu ulaqdîr.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

zebeş

Ev çiyê? Ev **z**ebeşe.
Bu nêdir? Bu qarğızdîr.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

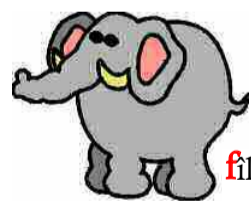
êleg

Ev çiyê? Ev **ê**lege.
Bu nêdir? Bu jiletîr.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

hêk

Ev çiyê? Ev **h**êke.
Bu nêdir? Bu yumurtadır.
Что это? Это яйцо.
What is it? It is an egg.

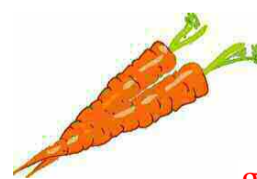
fil

Ev çiyê? Ev **f**ile.
Bu nêdir? Bu fildîr.
Что это? Это слон.
What is it? It is an elefant.

firok

Ev çiyê? Ev **f**iroke.
Bu nêdir? Bu tøyarədir.
Что это? Это самолёт.
What is it? It is a plane.

gizêr

Ev çiyê? Ev **g**izêre.
Bu nêdir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь
What is it? It is a carot.

gêzî

Ev çiyê? Ev **g**êziye.
Bu nêdir? Bu süpürgədir.
Что это? Это веник.
What is it? It is a broom.

pê

Ev çiyê? Ev **p**êye.
Bu nêdir? Bu ayaqdîr.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

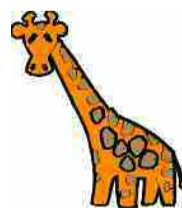
kêr

Ev çiyê? Ev **k**êre.
Bu nêdir? Bu bıçaqdîr.
Что это? Это нож.
What is it? It is a knife.

fînd

Ev çiyê? Ev **f**inde.
Bu nêdir? Bu şamdîr.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

zerafe

Ev çiyê? Ev zera**f**e.
Bu nêdir? Bu zürafədir.
Что это? Это жираф.
What is it? It is a giraffe.

gore

Ev çiyê? Ev **g**oreye.
Bu nêdir? Bu corabdîr.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

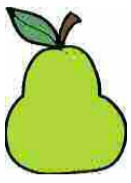

guh

Ev çiyê? Ev **g**uhe.
Bu nêdir? Bu qulaqdîr.
Что это? Это уха..
What is it? It is an ear.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

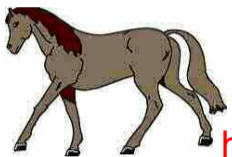
hirmê

hirç

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

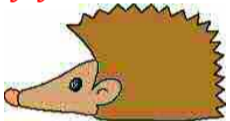
hêştir

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

Jj

jûjî

Ev çîye? Ev jûjiye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

rojname

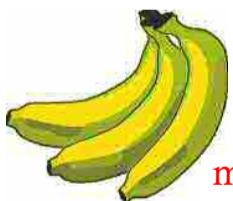

kevjal

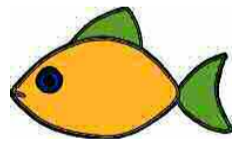
Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

Ev çîye? Ev kevjale.
Bu nêdir? Bu xəçəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

Mm

mûz

masî

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

gamêş

meymûn

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu samıdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

li

dil

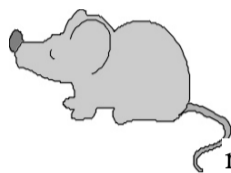
lepik

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu əlcəkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

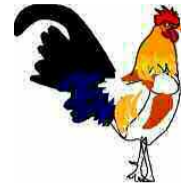

miş

Ev çîye? Ev linge.
Bu nêdir? Bu qəçdir.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îi

dîk

îsot

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

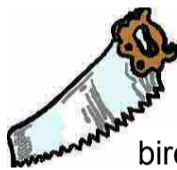

keştî

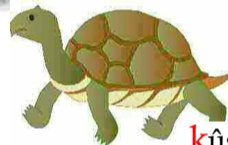
Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Kk

birek

kûsî

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

lîmor

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdır.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

rojname

kevjal

Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

Ev çîye? Ev kevjale.
Bu nêdir? Bu xəçəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

kund

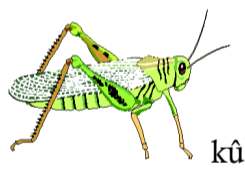
kevçî

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşıqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezal

kûlî.

Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

Ev çîye? Ev kûliye.
Bu nêdir? Bu çəyirtkədir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Nn

nan

trên

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

reng

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zərrəbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

Ev çîye? Ev renye.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

otobûs

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

Ev çîye? Ev Otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

sol

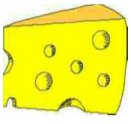
top

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

Ev çîye? Ev tope.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

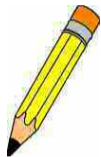
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

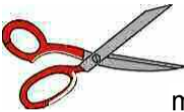

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qayçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

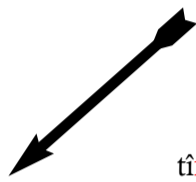
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîške.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Şş

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tiîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtîye.
Bu nədir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsal

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ildırımdır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

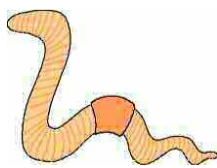
kevo

Ev çiyey? Ev kevoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

biVir

Ev çiyey? Ev biVire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

werdek

wêne

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ew r

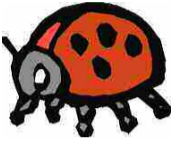

kew

Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kêklickir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xaxalok

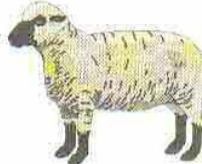
xanî

Ev çîye? Ev xaxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendir.
Что это? Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xaç

berx

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdir.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

heyve

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardir.
Что это? Это огурец.
What is it? It is a cucumber.

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

yek

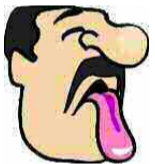

çiya

Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

zengil

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zengdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

derzi

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, înî, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, fimon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewağ
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Uu	Юю	Üü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Xx	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Экспорт сельскохозяйственной продукции Курдистана расширяется благодаря государственной поддержке

Курдистан в настоящее время экспортирует половину яиц, производимых на местных фермах. "За последние четыре года нам удалось увеличить количество ферм по производству яиц с 11 до 37. Благодаря этому ежедневное производство яиц выросло с 3000 коробок до 14000", — сообщил 6 сентября в интервью агентству "BasNews" руководитель отдела животноводческой продукции Министерства сельского хозяйства и водных ресурсов Регионального правительства Курдистана (КРГ) Режин Сидик.

По словам чиновника, половина яиц, производимых в Курдистане, в настоящее время экспортируется в южные и центральные провинции Ирака.

Усилия правительства Курдистана по продвижению сельского хозяйства и сельскохозяйственной продукции дают свои результаты. КРГ снизило тарифы на электроэнергию для яичных ферм, а также освободило фермеров, поставляющих яйца, от налогов с целью развития фермерского производства. kurdistan.ru

Дорогой читатель! Верные установившимся традициям нашего журнала, мы продолжаем опубликовать архивные материалы, представляющие наибольшую ценность для истории курдского народа. В этом плане сведения, содержащиеся в страницах газеты «Заря Востока», которая выходила в г. Тбилиси в Грузии с 1922 г., также ценны. Когда читаешь материалы больше полувековой давности, с удивлением обнаруживаешь, что те проблемы, которые поднимались на страницах этой газеты — вопросы национального самоопределения, образования и свободы печати на родном языке, борьба курдского народа на национальное освобождение, интриги ведущих государств мира вокруг Курдистана и многое другое, — и по сей день не потеряли свою актуальность. Данные материалы содействуют лучше понять происходящие в Курдистане и в курдском обществе, события. К сожалению, редакция располагает сведениями не со всех номеров газет о курдах. В нашем распоряжении только №№ 62 — 184 (9066)(с 1 сентября 1922 г. по 5 августа 1954г.).

На редакционном совете принято решение опубликовать данные статьи с

Заря Востока О Курдах Закавказья

незначительными сокращениями отдельно о курдах Закавказья и отдельно о зарубежных курдах и их исторической родине — Курдистане.

Постановлением Аз.ЦИК образован самостоятельный Курдистанский уезд, самый большой из уездов Азербайджана. В уезд вошел целиком Кубатлинский, вся западная часть Джеванширского (собственно Курдистан) и вся западная часть бывшего Шушинского уезда, местности бывшего Карягинского уезда (а именно юго-западный угол с курдским населением).

Согласно азербайджанской сельскохозяйственной переписи в 1921 г. в местности, ныне вошедших в территорию Курдистанского уезда, курдского населения было до 30 тыс. душ обоего пола. Кроме Курдистанского уезда курды в количестве одной тысячи душ обоего пола проживают и в Агdamском уезде.

Курды храбры, свободолюбивы, гостеприимны, целомудренны, до известной степени честны, страстные приверженцы кровной мести.

Более или менее общей чертой курдов является любовь к семье. Положение женщин более свободно, вообще в регионе: она ходит без чадры и разговаривает с мужчинами свободнее. Центром Курдистана является село Абделар.

В. Рюмин. «ЗВ». № 281 (446), 6 декабря 1923 г.

Очерки нашего края. Курдистан.

Как и все курдские племена вообще, население Курдистана управлялось своими родовыми старшинами, называемыми здесь султанами. Таким образом, ханы Карабахские являлись номинальными наместниками Курдистана.

Живут курды в землянках, где ютились их отцы и деды.

Простая одежда, воздержанность в еде и питье, храбрость — отличительные черты курдского племени.

Курдистан разделен на четыре района с участковыми исполнительными комитетами во главе. В уезде пока действует один народный суд ... в селении Абдалар.

Население Курдистана поголовно неграмотны. В 27-ми функциональных

школах учится 1065 детей. Вместе с тем организовано 8 школ по ликвидации неграмотности. В Кубатлах имеется детский приют, ныне переведенных в Шушу.

Пастбища Курдистана известны во всем Карабахе. Среди минеральных источников Курдистана особой известности пользуются «Исти-Су».

Карэм. «ЗВ». № 9 (483), 22 января 1924 г.

... была бы весьма необходимо приспособит принятую в Азербайджане новую латинскую азбуку к курдским диалектам, что не представляет никаких затруднений.

«ЗВ». № 540, 2 апреля 1924 г.

Курды разделяются на секты и племена:

- 1) курды - езиды
- 2) курды — халта1.

К секте халта относятся следующие племена: авдои, джалали, джамалдини, геломи, а к секте езиды — зилли, они же сипки, гасни, зукри и акомей.

В Армении курдов имеется около 15.000 чел. ...

Из сознательных курдянок я знаю Нюре Полат-бек (в Закрайкоме).

Шамиловым

Езиды в Армении живут в Эчмиадзине и Ленинаканском уезде... более 15 тысяч человек. 1% грамотных. Сейчас ЦК КПА организывает в селениях 13 ячеек комсомола... На местах организуется также 4 комячейки, а в Эривани — агита-

Лачин строиться новый город... часть домов уже совершенно достроена и оборудована. Туда перебрались из холодных барачков высшие органы Курдистана. Школа построена в центре города. Занятия в ней начнется осенью.

«ЗВ». № 872, 12 мая 1925 г.

ционно- пропагандистские курсы на 25 мест, по окончании которых курсанты будут разосланы на места для работы в сельских советах, комитетах крестьянской взаимопомощи и т.д. Предполагается организация школ для ликвидации неграмотности.

«ЗВ». № 610, 29 июня 1924 г.

Эриван, 17 января. В Талынском районе, Ленинаканского уезда закончилась беспартийная езидская конференция ...76 делегатов... высказались за уничтожение остатков старины — калыма, многоженства, выдачи замуж несовершеннолетних девушек.

Докладчики отметили усиление кулацкого элемента в деревне.

«ЗВ». № 782, 18 января 1924 г.

В Нахичеванском крае живут до 3.000 курдов, которые преимущественно занимаются скотоводством, а также являются батраками-пастухами в соседних турецких деревнях. Никакой работы среди этой массы не ведется. В курдских деревнях нет ни одной школы, нет крестьянских комитетов, а также партийных организаций.

«ЗВ». № 795, 4 февраля 1924 г.

2 марта в аудитории государственного музея, в армянском историческо-этнологическом обществе тов. Лазо прочитал 3-ю лекцию о карабахских курдах. Его стараниями в Тифлисе открыта школа курсов езидов. Для курдов Армении им составлен учебник.

«ЗВ». № 818, 4 марта 1925 г.

... среди 20.000 населения езидов открыто 11 школ, в них обучаются 295 учеников и 16 учениц. Преподавание — на езидском и армянском языках. Открыто 7 ликпунктов, в которых обучаются 109 взрослых и пользуются популярностью. Изб-читален до сих пор нет. Ком.ячеек в езидских деревнях нет. Организовано 5 комсомольских кружков. Имеется 2 отряда пионеров в количестве 65 человек.

«ЗВ». № 845, 8 апреля 1925 г.

Шуша, 11 мая. В Курдистане у горы

Баку, 28 июля. Чума на рогатом скоте на кочевьях уездов.

... на эйлаге же, в особенности в Нагорном Карабахе и Курдистане, где сосредоточено большое количество скота, чума усиливается. Для борьбы с чумой на эйлагах в Нагорном Карабах и Курдистан направлен дополнительный ветеринарный персонал.

...на курдистанских эйлагах — два врача и один фельдшер.

«ЗВ». № 937, 29 июля 1925 г.

Эйлаги. На эйлагах Зангезура.

Со второй половины марта кочевники двигаются со своим скарбом и скотом к горам Зангезура, но только в начале мая первые группы их поднимаются по горам Забуха — преддверие Зангезура.

Кочевники располагаются «оймагами» (обществами). Каждый оймаг имеет свой участок. Кочевники продолжают и поныне пользоваться участками, полученными в результате генерального размежевания 1892 г., когда по количеству скота и наличных едоков были распределены между оймагами пастбища Зангезура.

С тех пор соотношение между оймагами сильно изменилось. Одни стали богаче, а другие в силу различных причин, обеднели и теперь не имеют скота в прежнем количестве, но продолжают пользоваться пастбищами в прежних границах.

Это вызывает не только бесконечные споры между кочевниками, доходящие иногда до кровопролитных столкновений между оймагами, до драк, взяток, всевозможных комбинаций и ухищрений, но и перепродажу арендованных пастбищ.

Каждый кочевой комитет состоит из трех лиц: председателя, секретаря и одного члена. Есть кочевой комитет Курдистана. Каждый «кочком» имеет своих милиционеров. Они жалованье не получают и должны сами собрать себе «на пропитание».

«ЗВ». № 941, 2 августа 1925 г.

Продолжение следует

Чингиз Ильдырым — Курдский Советский Государственный Деятель

В истории Азербайджана курды как одной из ее автохтонов, всегда играли ключевую роль. Среди известных советских курдских деятелей начала XX века особое место принадлежит и Чингизу Ильдырым.

Настоящая фамилия Чингиза - Султанов, но так как по курдской традиции он представлялся как "Чингизе Ильдырым", его в документах так и записали.

Родился он 10 июля 1890 г. в селе Губатлы Елизаветопольской (Гянджинской) губернии. Принадлежность к курдскому старинному аристократическому роду Султановых в Кавказском Курдистане открыл ему путь к получению образования.

Его отец Ильдырым добился открытия в Губатлах школы, куда и определил своих двух сыновей - Чингиза и Джаббара. После окончания сельской школы он учился в Шушинском реальном училище, а после ее закрытия - с 1906 по 1909 г. во Владикавказе (Северная Осетия) получил среднее образование. 19-летним юношей, в 1909 г. Чингиз поехал в Санкт-Петербург и поступил в горнопромышленное отделение Политехнического института.

В осуществлении этого намерения помогла Чингизу его старший брат Джаббар, который к этому времени стал врачом и поступил в хорошо оплачиваемую военную службу.

В Политехническом институте недюжинные способности и прилежность Чингиза Ильдырыма привлекли внимание профессора И.Есманя и М.Павлова, которые и рекомендовали перейти ему на факультет металлургии.

После окончания института в мае 1916 г. с дипломом инженера-металлурга, он устраивается инженером на Петроградском механический завод «Айваз» (1916-1918 гг.). Живая и работая в Петербурге, с его импульсивным и деятельным характером он также попал в орбиту революционных событий, был участником штурма Зимнего дворца в Петербурге.

В 1917–1919 годах Чингиз Ильдырым работал в народном комиссариате национальностей России и руководил бюро по делам мусульман России при Совете Народных Комиссаров РСФСР. В мае того же года его утверждают председателем отдела комиссариата по делам национальностей Союза коммун Северной области. Чингиз Ильдырым также руководил мусульманской военной коллегией при Петроградском военном комиссариате. В июне 1918 г. Ч. Ильдырым впервые создает в Петербурге и Северной области мусульманский военный эскадрон, окрещенный впоследствии красноармейцами в «Ильдырымийе».

За высокий авторитет и деловые качества он был избран в Петербургский Совет рабочих и солдатских депутатов.

В начале 1919 г. Чингиз возвращается в Азербайджан и назначается членом Совета при Карабахском Генерал-губернаторстве в Азербайджанской Демократической Республики. Карабахским Генерал-губернатором (1919-1920) был его двоюродный брат Султанов Хосров-бек Паша-бек (10 мая 1879—1947).

В августе 1919 г. Чингиз назначается главным помощником начальника Бакинского порта и одновременно заместителем начальника военного порта. К середине 1919 г. он также по совместительству был назначен особо уполномоченным министра путей сообщения по водному транспорту. В 1919 году по зада-

нию партии большевиков он организовал в Баку Особую морскую экспедицию, занимавшуюся отправкой нефти в Россию. После установления советской власти в Азербайджане, в первом советском правительстве, сформированном 28 апреля и возглавляемом Нариманом Наримановым, Чингиз Ильдырым стал первым народным комиссаром по военным и морским делам (28 апреля 1920 — 26 июня 1920). Он приложил много сил и энергий по созданию вооруженных сил Азербайджана, организацию азербайджанских советских национальных воинских частей.

В 1922 г. Чингиза утвердили на чрезвычайно опасную и неблагодарную должность — чрезвычайным уполномоченным Совнаркомом и ЦИК Азербайджана по сбору продналога. Он на этой должности сделал все возможное, чтобы как то помочь голодающим Поволжья Царицынской губернии...

Непосредственно руководил строительством железной дороги Баку-Джульфа, завершённый весной 1924 г. Сыграл важную роль в строительстве в 1923 г. в Баку городской электрической трамвайной линии, сданный в эксплуатацию в феврале 1924 г. Это был первый трамвай, сооруженный в советские годы. В дальнейшем он возглавлял строительство первой в Советском Союзе электрифицированной железной дороги Баку-Сабунчи в 1926 г. В апреле 1924 г. Чингиз назначается заместителем председателя Высшего Совета народного хозяйства Азербайджана (до 1928 г.).

В 1928-1929 г. был начальником народного комиссара почты и телеграфа

Азербайджана. Параллельно был назначен и на должность чрезвычайного комиссара текстильной фабрики имени В. И. Ленина.

17 января 1929 года на совместном заседании Совета народных комиссаров и Совета труда и обороны было принято решение о строительстве на Урале Магнитогорского металлургического комбината. И уже с 10 марта в окрестностях Магнитки появились первые строители, которые забивали колышки. А 2 января 1930 года Чингиз Ильдырым был назначен заместителем начальника строительства Магнитогорского металлургического комбината. 16 февраля 1930 года постановлением ЦК ВКП(б) Магнитогорский комбинат должен был стать крупнейшим предприятием мира и ежегодно давать стране 2,5 миллиона тонн чугуна.

Но, через несколько дней после прибытия Чингиза на стройку управляющего вызвали в Москву, и все руководство стройкой легло на плечи Чингиза Ильдырыма.

5 июля 1930 г. состоялось рождение

города Магнитогорск. Акт, под которым стояла подпись Ч. Ильдырыма, гласил: «В дни XVI съезда ВКП(б) на северном склоне горы Кара-Дыр в присутствии 14 тысяч рабочих произведена закладка Магнитогорска».

Ч. Ильдырым поддерживал со многими видными советскими государственными деятелями дружеские отношения, в том числе и с соратником, единомышленником И. В. Сталина, его "правой рукой" С.М. Кировым (с 1926 г. первый секретарь Ленинградского губкома (обкома) и горкома партии) и Северо-Западного бюро ЦК ВКП(б) и одновременно в 1934 г. секретарь ЦК ВКП(б). Член ВЦИК и ЦИК СССР.

Ч. Ильдырым из Магнитогорска ему телеграфировал:

С.М. Киров
«Дорогой Мироныч!

Рапортует курд из Азии. На великой стройке температура ниже нуля — 23-25 градусов. Выносливость курда по пятибалльной системе — 4-5. Питание не организовано. Квартиры нет. Живет в гостинице пока...».

Накануне Первомайского праздника 1930 г. Чингиз Ильдырым сообщал С.М. Кирову:

«Дорогой Мироныч! Вот уже 2 месяца, как от тебя не имею ни строчки. Как нехорошо забывать курда, заброшенного в морозный угол Урала. Конечно, исправь ошибку... Привет Марии Львовне. Твой Чингиз[2]».

14 июня 1930 г. Чингиз Ильдырым писал новому председателю ВСНХ СССР Г.К. Орджоникидзе:

«Дорогой товарищ Серго! Со дня отъезда в Урал 2 раза был в Москве...»

Одну десятую бы внимания Днепропетровского нам, азиатам, «Магнитострою!» Полная противоположность Днепрострою. Там цвет механизации и избыток ее, — у нас здесь музейные виды, кустарщина от Пензы, Вологды почти до Курдистана (нет еще транспорта — ишаков)... Твой Чингиз. 14 июля 1930 г.»[3].

Магнитка во многом была зависима от зарубежных поставок, которые задерживались. Поэтому советское правительство командировало Чингиза Ильдырыма в Америку, наделив его большими полномочиями. Ему так и сказал Серго Орджоникидзе: «В Америке пока у нас нет посольства. Ты и будешь Чрезвычайным и Полномочным Послом Магнитки».

Штаб-квартира фирмы «Мак-Ки» находилась в Кливленде, в это время США переживали период экономического спада и финансового кризиса. Этим и решил воспользоваться Чингиз в своих нелегких переговорах с фирмой.

В 1931 г. Чингиз Ильдырым по заданию правительства СССР побывал в Германии в городах Берлине и Габурге, потом едет в США в Кливленд для ведения переговоров с фирмой «Мак-Ки», побывал в Детройте, Дирборне. 20 августа 1931 г. Ч. Ильдырым из США пишет Г.К. Орджоникидзе:

Г.К. Орджоникидзе

«Дорогой товарищ Серго! Обращаюсь к тебе не потому, что будучи курдом иду по стопам моих предков, которые имели привычку всегда, и теперь также, обращаться по всякому роду вопросов к самому старшему, хотя, казалось, бы, старшим есть что делать, и для маловажных вопросов существует особые штабы, полагая, что должен я хоть чем-нибудь отличаться от своих сородичей, сначала обращался по прямому начальству и если вынужден теперь тебя побеспокоить, то, поверь, что исчерпаны мною все пути, и не полу-

чив должного ответа, считаю своим долгом обратиться лично к тебе...»[4].

Из письма Ч. Ильдырыма Семушкину А.Д., помощнику наркома тяжелой промышленности, старому приятелю по Баку, бывшему работнику политотдела Красной Армии: «...Я уже колякаю по-английски. До чего дожили? И курд заговорил по-английски...».

Курды, по оценкам исследователей и этнографов, лучшие полиглоты Передней Азии. Чингиз Ильдырым кроме родного курдского, владел азербайджанским, турецким, армянским и русскими языками.

Кливлендское общество бизнесменов, среди членов которых были такие светила американского экономического небосвода, как Рокфеллер, Морган, Дюпон и др., пригласило Ч. Ильдырым в свой Клуб, где его выступление встречено с большим интересом. Куда бы не ехал, Ч. Ильдырым своим обаянием приобретал много друзей и симпатизирующих ему людей, среди которых и был американский художник Рольф Стол, который взялся писать портрет Ч. Ильдырыма.

Чингиз Ильдырым вернулся из Америки в январе 1932 года. А потом предпринял еще одну поездку в США (Нью-Йорк-Чикаго-Кливленд-Питсбург-Детройт).

Чингиз Ильдырым был первым из местных жителей Азербайджана, который стал кавалером боевого ордена Красного Знамени.

В 1934 г. после успешного завершения строительства Магнитогорска правительство СССР Ч. Ильдырыма отправляет на строительство Криворожского металлургического комбината (1934–1937 гг.).

7 июля 1937 года в Днепропетровске органы НКВД арестовали Чингиза Ильдырыма, и завели уголовное дело, поставив на обложке его папки с уголовным делом гриф — «Хранить вечно». Ему предъявили обвинение на связях с участниками контрреволюционного заговора, который, был «раскрыт» в Баку, подвели под статью «вредительство, диверсии» за аварии и пожары во время строительства Магнитогорска, шпионаже в пользу США (якобы во время пребывания в Америке он был «завербован иностранной разведкой»). Его тесная дружба с Г.К. Орджоникидзе и С.М. Кировым также был «замечен». Допросы велись в Днепропетровске и в Баку (Баиловской тюрьме в камере-одиночке), которого между допросами неоднократно возили в зарешеченном вагоне из Днепропетровска в Баку, где держали, а потом обратно в Баку и так несколько раз. Позже его перевели в самую адскую тюрьму России - бывший монастырь Суханова, где и приговорили к высшей мере наказания — расстрелу, а родственникам сказали, что он приговорен к 10 годам в изолированном лагере, без права переписки. Он как «враг народа» был расстрелян в начале Великой отечественной войны...

Источники:

1. Кятибли М. Чингиз Ильдырым. Баку, 1964.
2. Комиссар Ильдырым. Политиздат. Москва, 1969.
3. Лев Полонский. Чингиз Ильдырым. Баку, 1986.

Лятиф Маммад,
www.kurdist.ru
Заря Востока О Курдах
Закавказья. Часть I

ДИПЛОМАТ

№ 33 (545) 01 - 07 сентябрь 2023-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент ДПК и иракская делегация обсудили ситуацию в Киркуке

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), 6 сентября принял в Эрбиле высокопоставленную делегацию иракских суннитских лидеров, чтобы обсудить политическую ситуацию в Ираке,

включая ситуацию в спорном Киркуке. Делегацию возглавил Хамис Ханджар, лидер альянса "Сияда".

В заявлении штаба Барзани сказано, что на встрече обсуждались недавние события в спорной курдской провинции Киркук, и обе

стороны выразили обеспокоенность по поводу напряженности. Барзани и Ханджар также обменялись мнениями по общим политическим событиям в Ираке, уделив особое внимание отношениям между Региональным правительством Курдистана (КРГ) и федеральным правительством в Багдаде.

В прошлую субботу в спорном курдском городе Киркук вспыхнули протесты из-за закрытия дороги Киркук-Эрбиль сторонниками поддерживаемой Ираном группировки "Хашд аш-Шааби". В результате вмешательства полиции погибли четыре демонстранта и многие получили ранения. kurdistan.ru

"Истинный сын Ирака": в Ираке появилась надежда на светлое будущее

Аналитический центр "Strategiecs" в своей статье высоко оценил "честность и компетентность" действующего премьер-министра Ирака Мухаммеда Шиа ас-Судани и его шаги на внутриполитической и региональной аренах. Об этом сообщает Иракское агентство новостей (INA).

Аналитический центр "Strategiecs" в статье, переведенной INA, отмечает, что: "...на политическом фронте и Соединенные Штаты, и Великобритания могут внести свой вклад в то, чтобы проложить путь Ираку к тому, дабы он стал голосом умеренности и демократии на Ближнем Востоке".

По мнению исследовательского центра, США должны поддержать реформы ас-Судани, направленные на создание транспарентной и честной иракской политической системы:

"На самом деле Ас-Судани выполняет свои предвыборные обещания по экономическому развитию и борьбе с коррупцией. Он представил свой проект "Дороги развития" стоимостью 17 миллиардов долларов, который... свяжет Азию с Европой, принося 4 миллиарда долларов США ежегодно и создавая не менее 100 тысяч рабочих мест. Ас-Судани также сумел привлечь иностранные инвестиции, в том числе возобновил сделку на 27 миллиардов долларов с TotalEnergies и QatarEnergy по развитию добычи нефти и газа в Ираке".

Более того: "Ас-Судани добился огромного прогресса в сфере борьбы с коррупцией... В ноябре 2022 года ас-Судани выступил по телевидению с заявлением о возвращении 182,7 миллиардов иракских динаров (почти 140 миллионов долларов США). Он заявил, что действия правительства продолжатся против тех, кто позволил подобным компаниям контролировать эти средства, некоторые из них являются директорами и должностными лицами, находящимися под политическим контролем... Ас-Судани отметил, что любой человек, упомянутый в расследовании и чья причастность будет доказана, окажется арестован... и любой, кто незаконно присваивает государственные средства, предстанет перед законом".

Во время визита в Багдад в мае 2023 года помощник госсекретаря США по делам Ближнего Востока Барбара Лиф высоко оценила программу экономических реформ и борьбы с коррупцией ас-Судани, доба-

вил:

"Мы будем поддерживать это правительство, работая в данном направлении".

Аналитический центр охарактеризовал премьер-министра ас-Судани как "истинного сына Ирака":

"Его история показывает, что он никогда не был связан ни с Западом, ни с Востоком. Его пожизненная служба Ираку снискала ему уважение и доверие не только его союзников, но и его противников и политических соперников... Никто, даже его самые ярые соперники, не сомневаются в нем, в его надежности, его патриотизме или его потенциале стать государственным деятелем крупного масштаба и настоящим лидером на Ближнем Востоке".

Ас-Судани полон решимости руководить государственными институтами Ирака "честно и эффективно", несмотря на 20 лет трудностей и хаоса.

Ирак обладает значительным экономическим и политическим потенциалом, реализация которого достижима под руководством Мухаммеда Шиа ас-Судани.

В то же время EADaily напоминает, что ряд критиков ас-Судани, несмотря на его статус "технократа" и сторонника меритократии в стране, считает его назначенцем одиозного бывшего премьер-министра страны (2006-2014 годы) Нури аль-Малики, считающегося "политическим тяжеловесом" и наиболее яркой фигурой современного Ирака после эпохи Саддама Хусейна. kurdistan.ru

В Дохуке продолжаются общественные протесты против ущемления прав Курдистана

5 сентября организации гражданского общества и правозащитники приняли участие в публичной демонстрации в городе Дохук Иракского Курдистана в знак протеста против

враждебной политики Багдада в отношении курдов. Люди недовольны политикой нынешнего федерального правительства Ирака и призывают международное сообщество оказать давление на Багдад.

В последние месяцы власти Ирака проводят враждебную политику по отношению к Курдистану, в том числе задерживая и не отправляя достаточные средства Региональному правительству Курдистана (КРГ) для выплаты зарплат в государственном служащим, что аналитики рассматривают как "преднамеренную попытку" вызвать общественное недовольство в Курдистане.

На минувших выходных курдская община Киркука также устроила акции протеста, чтобы выразить свое недовольство продолжающимся закрытием трассы, связывающей город со столицей Курдистана, Эрбилем. Во время этих протестов четыре курдских демонстранта трагически погибли и 15 получили ранения в результате стрельбы со стороны иракских сил безопасности.

Дорога Киркук-Эрбиль была перекрыта на прошлой неделе усилиями сторонников проиранского ополчения "Хашд аш-Шааби", протестовавших таким образом против возврата киркукской штаб-квартиры "Демократической партии Курдистана" (ДПК) обратно в распоряжение партии. kurdistan.ru

Силы безопасности Эрбиля уничтожили крупную партию наркотиков

Во вторник, 5 сентября, в столице Иракского Курдистана, Эрбиле, Главное управление по борьбе с наркотиками провело операцию по уничтожению большой партии запрещенных наркотических веществ. Как отметил представитель управления Ахмад Мохаммед, большая часть этих наркотиков была ввезена в Курдистан контрабандой из соседних стран. С 1 января по 31 июля 2023 года власти Курдистана возбудили около 600 расследований, связанных с наркотиками. Все эти дела завершили стадию расследования и переданы на рассмотрение в уголовные суды.

За тот же период силы безопасности "арестовали в общей сложности 276 торговцев наркотиками и 485 потребителей наркотиков, в результате чего 756 человек были задержаны по обвинениям, связанным с незаконным оборотом и употреблением наркотиков", пояснил чиновник во время пресс-конференции, как цитирует телеканал "Kurdistan24". Власти Курдистана предпринимают значительные шаги по борьбе с оборотом наркотиков и связанными с ним проблемами, часто объявляя об изъятиях и арестах по обвинениям, связанным с наркотиками, в различных районах региона, особенно в районах, близких к иранской границе. kurdistan.ru

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR SULEYMAN

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur. e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500